C 9756.
2372

Neljas

Rahwa-raamat.

Aus kogu wanu jutte.

GELEHRTE ESTNISCHE GESELLSCHAFT zu Dorpat.

Jurjewis ja Riias.
Schnakenburg'i trükk ja kulu.
1894.

Hind 20 kop.

2372

Al. 9756

Neljas

Rahwa-raamat.

Uus kogu wanu juttе.

GELEHRTE ESTNISCHE GESELLSCHAFT zu Dorpat.

Jurjewis ja Riias.
Schnakenburg'i trükk ja kulu.
1894.

Дозволено Цензурою. — Юрьевъ, 30. Октября 1893 г.

2372

1.

Eewa loomine.

O. Hintzenberg, Tapalt.

Jumal loonud Aadami mullast. Wõtnud selle peale Aadami külleluu, et sest Eewat teha. Pannud külleluu kännu otsa päikese paistele pleekima, et siis naesterahwas hästi walge saaks.

Wäike koer tulnud, näinud kondi kännu otsas. Hakanud selle üle naerma. Naernud nii, et pealmine mokk lõhki läinud. Läinud siis kondi juurde, katsunud konti. Tunnud, et kont pehme on. Söönud kondi ära.

Jumal tulnud, leidnud kondi kadunud olewat. Arwanud kohe koera süüks. Koer kartnud nuhtlust, põgenenud ära. Jumal tahtnud koera kinni wõtta, saanud aga ainult sabast kinni. Koer ise jooksnud metsa, saba jäänud Jumala kätte. Jumal pannudki koera metsaloomaks. Sest saadik

hüütakse seda koera sugu jäneseks. Jäneseд teawad endid süüdlaseд olewat; sellepäraſt kardawad nad. Pealmiseд mokad on neil praegu weel lõhki, seſt et nad Jumala tööd naerſiwad.

Seſt ſabaſt, mis jäneſeſt järele jäänud, tehtud nüüd naene. Sellepäraſt lobiſewad naeſed palju, et koer edew oli ja naeris. Neil on palju kirpa, seſt et koeralgi neid palju oli.

2.

Mispäraſt naene mehe ſõna kuuleb.

J. Leppik, Holſtreſt.

Aadam ja Eewa olnud Paradiſis ilma juuksteta. Aadamil ei ole ka habet olnud. Meiegi olekſime praegu weel niiſama, kui mitte iſeäralik juhtumine lugu ei oleks muutnud.

Aadam läinud korra Jumala juurde kaebama, et naene ta ſõna ei kuulda ega teda karta. Jumal olla iſegi ſeda ju tähele pannud. Lubanud kohe aidata. Ütelnud Aadamile: „wõta riiſt wett, tee ſellega ſiis ja ſiis pea ja muiſt palet märjaks. Küll ſulle ſiis karwad kaswawad. On ſull karwad, küll ſiis naenegi ſind kardab ja ſu ſõna kuuleb!“

Eewa kuulnud ſeda warjult. Mõtelnud iſe: „Eks ma wõi ſedaſama teha. Siis oleme üheſarnaſed. Saab näha, mis ſiis ſaab!“

Aadam wõtab weeriista, läheb pead märjaks tegema. Eewa niisama. Aadam ei tea Eewa tööst midagi.

Mõlemate pead märjad. Ootawad, mis nüüd saab. Korraga tuleb erilane, nõelab Eewat. Eewal kukub wee riist waluga käest maha. Jooksnud teine küll weel wett tooma, aga paras aeg läinud mööda, wesi ei mõjunud enam.

Mees saanud wahe ajal tööga walmis. Mehele kaswanud habe ja juukseд, naesele aga ainult juukseд.

Sellepärast nüüd ka naene ainult poolest saadik mehe sõna kuuleb ja meest kardab, et tall juukseд peas on.

3.

Sööma aeg.

K. Hanso, Kreenholmist.

Kui Wanataat inimesed maa peale loonud, tahtnud ta ka söömise aega kindlaks määrata. Tahtnud nii seadida, et aastas aga korra süüakse.

Naene juhtunud seda kuulma ja ütelnud, et see wähä on.

„Noh, siis korra kuus!" ütelnud Wanataat.

„Wähä on!" arwanud naene.

„Siis ehk aitab korra nädalis!" ütelnud Wanataat.

„Wähä on weel!" kostnud naene jälle.

„Siis sööge nii tihti kui wõimalik on!" ütelnud Wanataat paha meelega.

Sest saadik on inimestele söömine esimeseks ja wiimaseks saanud. Igaüks sööb sell ajal, mill tahab ehk wõib.

4.

Mispäraſt inimene ſurma tundi ette ei tea.

J. Lilienbach, Halſala kihelkonnaſt.

Enne wanasti teadnud inimeſed oma ſurma tundi ette ära.

Sell ajal kõndinud Taewataat tihti jalgſi mööda maad. Korra tulnud Taewataat ühe mehe juurde. Mees teinud aeda ja ſidunud teiwad õle ſidemega kinni.

Taewataat küſima: „Miks ſa nii wiletſat tööd teed? Kas makſab aeda teha, kui ſa õle ſidemega kinni ſiod?“

Mees wasta: „See kestab minu aja küll! Kolm päewa ongi weel elada!“

Taewataat koſtnud ſelle peale: „Kui mina tahan, piab ſa weel kaua maailmas elama!“

Kolm päewa läinud mööda ja mees ei ſurnudki ära.

Teiſe korra astunud Taewataat jälle ſelleſama mehe juurde, kui mees tamme teiwastega aeda teinud.

Taewataat küsima: „Miks sa nii kõwa aia teed?“

Mees wasta: „Ega ma enam ära suregi! Olen ju kõigist järele jäänud!“

Taewataat wasta: „Kui mina tahan, piab sa praegu surema!“

Mees kukunud sinnasamasse maha. Olnudki surnud.

Sest saadik ei tea Jumala tahtmise järele ükski enam oma surma tundi ette. Igaüks piab hoolega tööd tegema, teadmata, kui kaua ta iga kestab.

5.

Mispäraſt haawa lehed alati wäriſewad.

M. Luu, Kaawereſt.

Kui Jeeſus ristiga Golgatale läks, oli päew wäga palaw. Päike kõrwetas hirmſasti. Jeeſuſel jookſis risti kandes higi mööda nägu maha.

Tee ääres kaswis haaw. Selle warju astus Jeeſus piſut puhkama. Haawal oliwad ometi harwad lehed ja õredad okſad. Need ei annud Jeeſuſele põletawa päikeſe eeſt warju.

See pahandas Jeeſuſt wäga. Tõuſis haawa alt ülesſe, tõstis ähwardades käe ja ütles: „Et ſa mind oma lehtedega põletawa päikeſe eeſt ei warjanud, piawad ſinu lehed ööd ja päewad alati wäriſema!"

Nii on ſee ka jäänud. Haawa lehed tuletawad alati oma süüd meelde ja wäriſewad ſellepäraſt ühte lugu nuhtluſe kartuſe päraſt.

6.

Kiwi külwaja.

J. Kuusk, Tarwastust.

Põllumees külwanud tee ääres herneid. Jeesus läinud sealt mööda. Kohale jõudes küsinud Jeesus: „Mis sa seal külwad?"

„Kiwa!" wastanud mees.

Jeesus wasta: „Noh, kui sa kiwa külwad, siis piab ka kiwa koguma!"

Nõnda sündinudki. Herned ei ajanud idusid wälja, waid muutnud kohe kiwideks.

Seal, kus see sündinud, olla praegug. weel niisuguſid herne kujuliſi kiwa näha

7.

Kudas siga on sündinud.

J. Sein, Tarwastust.

Kui Õnnistegija Jeruusalemma sõitnud, tahtnud üks preester ta tarkust proowida. Pannud oma naese ja lapse suure tõrre põhja alla ja käskinud neid seal waguși olla.

Kui Õnnistegija sealt mööda läinud, käskinud preester Õnnistegijat ära ütelda, kes tõrre põhja all on.

Õnnistegija ütelnud, et naene lastega olla.

Preester aga wastanud, et siga olla.

Õnnistegija ütelnud: „Kui siga on, jäägu siaks!"

Tõrs tõstetud ülesse. Emis põrsastega tulnud röhkides tõrre alt wälja.

Nii saanud siga.

Siga aga ei wõi Juudid sallida, sest et see nende preestri naesest ja lastest sündinud.

8.

Miks hobune alati sööb.

O. Hintzenberg, Tapalt.

Kui Jeesus alles maa peal elanud, tulnud ta ühe oja äärde. Tahtnud sealt üle minna. Oleks wõinud küll oma jalu üle minna, aga tahtnud katsuda, kas loomad nii helded on ja teda aitawad.

Hobune söönud oja kaldal rohtu. Jeesus ütelnud hobusele: „Tule, kanna mind ojast üle!"

Hobune wasta: „Ei mull ole aega! Pian hoolega rohtu sööma. Warsti tuleb peremees ja wiib mind tööle".

Jeesus pöörnud ennast härja poole. Härg söönud ka seal ligidal. Kutsunud härga ennast üle oja wiima. Härg wastanud: „Pian küll warsti tööle minema, aga teisi piab ikka aitama. Istu minu turjale. Ega sinu üle oja wiimine kaua aega wõta!"

Jeesus istunud. Härg kannud Jeesuse ilusasti üle oja.

Jeesus ütelnud selle peale hobusele: „Et sa söömist ülemaks pidasid kui minu aita-

mist, siis piab sina ja su sugu alati sööma ega pia su kõht iialgi täis saama.

Härjale aga ütelnud Jeesus: „Et sa mind üle oja wiisid, piab sull edespidi süüa küll olema ja ka magamise aega üle jääma. Sa wõid enesele toitu walmis korjata ja seda magades süüa!"

Ühtlasi annud Jeesus siis härjale sarwed, kellega härg wõib hundi wasta hakata.

Sest saadik sööb hobune alati hoolega ja härg mäletseb magades.

9.

Jeesus ja teejuhatajad.

D. Hintzenberg, Tapalt.

Korra läinud Jeesus oma jüngritega mööda teed. Ei ole teed teadnud. Wõtnud nõuuks järele küsida. Tee ääres maganud poiss. Jeesus küsinud tema käest teed teise külasse.

Pois ei tõusnud ülessegi. Näidanud jalaga tee aru poole ja ütelnud ise: „Seda teed mööda saab!"

Jeesus läinud jüngritega seda teed mööda edasi. Jälle tulnud mitmearuline tee wasta. Jeesus näinud: tüdruk niitnud heina. Läinud selle käest teed küsima. See wisanud wikati käest maha ja läinud tüki maad edasi Jeesusele teed näitama.

Päraſt ütelnud Jeesus jüngritele: „Sellel poisil, kes meile enne teed näitas, on hea õnn maailmas elada. Ta saab piskuga läbi ja mõistab ka läbi saada, nii et tall iialgi puudust ei tule. Sellel tüdrukul aga, kes meile päraſt teed näitas, on paha õnn. Ta piab iga wäikese asja päraſt palju waewa nägema. Aga kui see poiss selle tüdruku enesele wõtab, siis on mõlematel hea õnn maailmas elada."

10.

Wana tüdruk.

J. Sein, Tarwastuft.

Kui Onnistegija alles maa peal elanud, läinud korra üks wana tüdruk to juurde pühapäewa tööd saama. Onnistegija annud talle kirbu, täi ja tingu tapmise ameti.

Seft saadik on need elukad laisku inimesi waewamas; wirkadele ei tee nad aga iialgi wiga.

Teise korra läinud teine wana tüdruk Onnistegija juurde. Tüdrukul olnud ükfi igaw teed käia. Nõudnud sellepärast enesele tee seltsilist.

Onnistegija wõtnud wana tüdruku palwet kuulda. Annud tüdrukule seltsilise — köha. Seft saadik kõdistada külm ajawiiteks kurku kõigil, kes endid külma eest ei jõua warjata.

11.

Waſk-uſs.

J. Ööwel, Töstamaalt.

Enne Kristuſe ſündimiſt käinud waſkuſs ſaba peal püsti. Ta olnud hirmus kuri ja tige. Ta iſe ütelnud: „Oleks mull ſilmad peas, ſiis panekſin ma ühe ööga üheksa tua ukſed kinni!“

Enne Kristuſt olnud waſkusſil ſilmad. Aga et waſkuſs hirmus palju kurja teinud, piſtnud Õnnistegija kepiga ta ſilmad peaſt wälja.

Seſt ſaadik on waſkuſs pime.

Kui waſkusſi ſilmad peaſt wälja piſtetud, ütelnud Õnnistegija: „Siis wõid ſa ſilmad jälle kätte ſaada, kui läbi ratta rummu pued!“

Sellepäraſt katſub waſkuſs alati läbi ratta rummu pugeda, et ſilmad kätte ſaaks.

Inimeſed teawad aga ſeda ja hoiawad, et waſkuſs ratta rummu ei pääſeks. Kui ratas tee peal lõhki läheb, lüüakſe rumm puruks ehk kui wähä kõlbab, wõetakſe kaaſa. Maha ei jäeta rummu iialgi, ſeſt muidu wõiks waſkuſs ſinna ſiſſe pugeda.

12.

Miks põdral walged kriipsud kõhu all on.

H. Pihlap, Wiljandi kihelkonnast.

Korra elanud üks mees, kes sugugi ei wiitsinud tööd teha. Hulkunud muidu metsas ümber ja maganud. Wiimaks jäänud mees nälga; ei ole enam midagi olnud suhu pista.

Niisuguse korral tulnud üks wanamees mehe juurde ja õpetanud: „Pane püüsse maha ja palu Jumalat, küll siis loome saad!“

Mees mõtleb: Haka seda waewa nägema! Aga et nälg suureks läks, ei wõinud mees midagi parata. Teinud nii nagu õpetatud, seadnud püüsse walmis ja heitnud ise magama.

Üles härgates näeb: põder püüsses. Mees kohe põdra kallale, hakab põdra nülgima.

Ajanud juba koiwad lõhki, kui endine hall mees jälle mehe juurde tulnud ja ütelnud: „No kas ma ei ütelnud, et Jumal sulle loomi annab, kui püüsse teed!“

Mees wasta: „Kudas Jumal andis! Jse tegin püüsjed ja jeadsin maha!“

See jutt pahandanud halli meest. Hall mees koputanud kepiga põdra külge. Põder maast ülesse, metsa.

Mees põdra järele, käed laiali. Karjub ise: „Jumal andis! Jumal andis!“

Ei põder hooli jest midagi, jookseb oma teed edasi ja kaob metsa.

Mees mõtleb: Tarwis õige wanale hallile hea naha täis selle eest anda! Waatab ümber: ei wana halli enam kusagilgi. Nüüd alles saanud mees aru, et see wana Jumal ise olnud, kes teda õpetanud püüsjid tegema ja kes nüüd põdra metsa koputanud.

Et põdra koiwad lõhki oliwad aetud, kaswanud sinna walged karwad peale. Sellepärast on põdral walged kriipsjud kõhu all.

13.

Haugi loomine.

Joosep Tamm, Sträkowast.

Jumal loonud kõige esmalt haugi kala. Haug käinud kõik maailma weed läbi, läinud siis jälle Jumala juurde ja ütelnud, et wett olla tema sugutamiseks wähä. Kui Jumal weel teisi kalu tahta luua, siis pidada Jumal ka weel wett juurde looma.

Jumal aga wastanud haugile: „Sinu jaoks ei ole ma wee sügawamaid kohte loonudki. Sina oma suuga ei piagi suurt wett täitma, waid soodes ja sonnides elama ja seal sugu sigitama!“

Sellepärast tungiwad haugid mängimise ajal soodesse ja kraawidesse, et neile mujal aset ei lubatud. Kui Jumal haugidele tõket ei oleks pannud, ei oleks teised kalad wetes ruumi leidnud, waid haugid olekssiwad kõik õnneks wõtnud.

14.

Mispäraſt ſiil turtſub.

O. Schantz, Pootſiſt.

Ennemuiste, kui ſiil loodud, üteldud talle, et ta kõige ergem loom ilmas pidada olema. Siilile loodud ſuured pikad jalad, et ta nendega kedagi eneſe ligi ei laſe. Üteldud aga weel, et kui ſiil käsku ei täida, ſiis tall kõige lühemad jalad piawad olema ja kõige lollim loomus.

Siil elanud eſiotſa nii nagu kästud. Wiimaks näinud ometi kaks poiſſi ſiili. Hakanud arwama: „Ei tea, mis elukas ſee ometi piaks olema!“

Arwanud ja arwanud, aga ei ole aru kätte ſaanud. Läinud wiimaks oma teed.

Et ſiil ennaſt inimestele näidanud, ſaanud ta lühikeſed jalad. Inimeſt nähes turtſub ſiil alati wihas, ſeſt inimeſe päraſt ſiili loomus teiſeks ſaanud.

15.

Miks jäneſel mokk lõhki on.

K. Kuuſik, Amblaſt.

Korra tulnud jäneſed kõik ſuure männa alla kokku nõuu pidama, kudas nende elu paremaks wõiks minna. Igaüks kaebanud oma häda.

„Waadake, armſad jäneſed!“ ütelnud kõige ſuurem jänes. „Me piame kõiki kartma, aga ükski ei karda meid! Piame kaſſiſid ja koere kartma, ei tea, kuhu peſa teha, kus naeſe, lastega elada! Ei ole lootagi, et elu paremaks läheb. Enne läheb pahemaks. Iga poiſi jõmpſikas ajab meid taga. Juhtub keegi meid nägema, karjub kohe: „Jänes! Jänes!“ Parem läheme järwe ja uputame endid ära. Surema piame ju muidugi!“

Kõik jäneſed ſes nõuus. Hakanud järwe poole jooksma. Tahtnud enedid järwes upuda. Järwe kaldal ſöönud aga ſuur lamba kari. Jäneste jooſu kuuldes kohkunud lamba kari nii ära, et tuhat nelja puhkama pannud. Karjane koeraga taga järel.

Seda nähes jäänud jäneſed ſeisma ja puhkenud naerma. Näinud, et loome ja inimeſi leida, kes neid kardawad. Naernud nii, et mokk lõhki läinud. Ja ſeſt ajaſt ongi jäneste mokk lõhki jäänud.

Uputamiſe nõuu olnud ſeſt ſilmapilguſt ſaadik täieste kadunud.

16.

Mölder ja kõrtsmik.

Joosep Tamm, Oudowast.

Ennemuiste läinud korra mölder ja kõrtsmik taewa ukse taha. Tahtnud taewasse saada. Aga uks eest kinni. Ei olnud mehed aga nõuu näljased. Koputanud wasta ust õige tugewasti.

Juba tulnudki Wanataat ja awanud ukse. Waadanud, näinud möldri ukse taga.

Ütelnud möldrile: „Et sa kuhjaga ikka oled matti wõtnud, ei wõi ma sind taewasse wasta wõtta. Mine oma teed!"

Kõrtsmik kuulnud seda, hüüdnud kohe: „Waat, siin olen mina mees, kes taewasse kõlbab. Püüdsin alati puudu jätta, nii palju kui iganes wõimalik!"

Kõmm! oli aga taewa uks kõrtsmiku nina eest juba kinni. Pidi mehike sedasama teed tagasi minema, mis möldergi.

17.

Kudas wana tüdruk taewasse sai.

M. Luu, Kaawereſt.

Elanud korra üks wana tüdruk. Wiimaks tulnud teiſele ſurmatunnike. Wana tüdruk wõtnud taewatee jalge alla. Olnud ju mitu päewa teel, kui wiimaks taewa ukſe taha jõudnud.

Taewa ukſe taga koputanud wana tüdruk wäriſewa käega kolm korda. Kohe küſinud Peetrus: „Kes ſeal on?"

Tüdruk wastа: „Olen wana tüdruk. Tulen patuſeſt maailmaſt ja palun nüüd taewasse ſisſelaſkmiſt!"

Peetrus aga: „Wanu tüdrukuid taewasse ei wõeta. Nad piawad kõik otſekohe põrgu minema!"

Wana tüdruk palunud weel mitu korda ſisſelaſkmiſt, aga Peetrus annud ikka ſelleſama wastuſe. Ei aidanud wiimaks wanal tüdrukul muud midagi kui mine põrgu, ſeſt patuſesſe maailma teine ka ei tahtnud tagaſi minna.

Põrguteel tulnud wanale tüdrukule wana lahti lastud soldat wasta. See küsinud wana tüdruku käest: „Miks sa nii nukranäoline oled?"

Wana tüdruk wasta: „Jah, miks ei piaks ma nukranäoline olema! Tahtsin taewasse minna, aga Peetrus ei lasknud taewa uksest sisse. Käskis mind põrgusse minna!"

Soldat sõnuma: „Tule tagasi! Küll ma su taewasse wiin! Sinna lähen minagi!"

Wana tüdruk ei lasknud enesele seda kaks korda ütelda. Läinud kohe soldatiga kaasa.

Soldat ja wana tüdruk jõudnud wiimaks taewa ukse taha. Soldat koputanud taewa ukse pihta. Kohe küsinud Peetrus taewast: „Kes seal on?"

Soldat wasta: „Üks wana auus soldat oma seltsilisega!"

Peetrus tõmmanud kohe taewa ukse kõrwalt wõtme ja awanud ukse. Soldat ja wana tüdruk astunud uksest sisse taewasse, Peetrus pannud ukse jälle kinni ja sissetulijad jäiwadki taewasse.

Seda wiisi wiis soldat wana tüdruku taewasse.

18.

Meelespia.

J. P. Söggel, Paistu Kaarlist.

Wanaisa kutsunud köik lilled ja taimed kokku ja annud neile nimed. Kes saanud kullerkupuks, kes kullanupuks, kes pääsusilmaks, kes ellerheinaks. Kasteheina nimetas Wanaisa kahetsejaks, sest kastehein pidi köige päewa töö pärast homiku pisarsilmil palwet pidama. Kannikese pani ta köige esimeseks õitsejaks.

Kui Wanaisa lilledele seda wiisi nimesid jagas, tuli üks taewa karwa sinine õieke paludes ta ette: „Armas taewataat! Ära unusta mind waest lillekest ära. Palun enesele uut nime! Wana oli liig raske! Ma ei jõudnud seda meeles pidada!"

Wanataat kuulis lillekese palwet. Sinu nimi olgu „meelespia", sest et sa wana nime meeles ei pidanud. Ärgu kaswagu sa iial enam kõrgetel mägedel, waid hallika äärtega ja loigu kohtadega piad sa rahul olema, kus sa alati oma sinisilmakesi wõid tolmust puhtaks pesta. Sind kitkugu ainult

niisugune armastaja, kell midagi meelesdada. Et sa maa wiha rohi oled, kandku nad su peale wiha, mis meeleft unustada ei wõi!"

Lillekene läks ära ja oli oma nimega wäga rahul.

Seft saadik ei kaswa taewa karwa sinine lilleke enam mägistel maadel, waid piab niiskete kohtadega leppima.

19.

Kudas karu inimeſt hakas kartma.

T. Wiedemann, Tuhalaſt.

Ennemuiste, kui kõik loomad alles rääkiſiwad, juhtus karu karjamal ſääſega kokku. Sääſk lendas ühe looma ſeljaſt teiſe ſelga ja imes iga looma ſeljaſt oma pika nokaga werd.

Karu ſääske nähes küſima: „Kuule ſääſk! Sina oled oma pika nokaga juba iga looma torkinud ja iga hingeliſe werd imenud. Ütle mulle, kell on kõige magu-ſam weri?"

Sääſk wasta: „Inimeſel! Aga raske kätte ſaada!"

Karu küſima: „Kudas nii?"

Sääſk wasta: „Inimene on wäga tugew Waata, kui ſuur mina olen, kui ſuured jalad ja kui pikk nokk! Kui aga inimene korra mind äigab, ei ole minuſt enam tolmugi järel!"

Karu kahklema: „Seda ma ei uſu. Tahan järele waadata!"

Karu ääſe juureſt minema inimeſt otſima.

Ei pruukinud kaua otsida. Ligidal järwe ääres istub püssimees kõrkjates, waritseb partisid. Karu mehe kallale. Tahtis katsuda, kas sääse jutt tõsi.

Mees waatas selja taha, nägi karu tulewat. Üks, kaks, kolm püssi ots karu poole ja pats ja pats lendawad siniseb uad karule wasta wahtimist.

Karu kohkus ja pani plagama.

Sääsk nägi seda. Sedamaid küsima: „Mis sull wiga, wana sõber, et nõnda jooksed?“

Karu wasta: „Tõsi on, mis ütlesid, et inimene tugewam on. Kaks korda löi mind, aga ära ei saanud weel pühkida. Oleks korra weel mulle annud, olekssin otsas olnud nagu sinagi!“

Sest saadik kardab karu inimest.

20.

Wareste sõjawägi.

H. Pihlap, Wiljandi kihelkonnast.

Wanasti wõetud wareste seast niisama neekrutisi nagu inimeste seast, iga aasta oma jagu. Need waresed, kes wanade taga karjuwad, olla päris sõtta minejad. Nad koguda endid kusagile wäljale kokku ja oodata sõtta minemist.

Korra olnud talu wälja peal suur wareste kari koos ülemat ootamas. Kütt näinud seda ja jäänud ka ootama. Oodanud päewa, oodanud teise, ei midagi iseäralikku. Kolmandama päewa homiku tulnud kaugelt taewa alt midagi lennates ligimale.

Kütt seadnud püssi walmis, pannud hõbekuuli peale ja oodanud ligimale tulemist. Pea näinud kütt, et see walge wares olnud. Sellsamal silmapilgul tulnud teine põhja poolt ja jäänud wareste hulga kohta seisma.

Waewalt näinud mustad waresed walgeid waresid, kui kõik karjudes lendu tõus-

nud ja walgete wareste juurde lennanud. Tükk aega seadnud walged waresed, enne kui wareste wäe kahte hulka saanud.

Kui kõik korda seatud, waakunud walged waresed weel wastastikku ja tahtnud igaüks oma wäega minema hakata. Seda nähes põrutanud kütt kaks kõmmakut hõbekuulidega walgete wareste pihta. Need sirutanud kohe tiiwad laiale ja langenud maha.

Kütt läinud waatama, mis moodi need walged waresed on. Ei leidnud aga waresid kusagilt, waid nende asemel kaks wana wihta.

21.

Wareſe naeſe wõtmine.

K. Kuuſik, Amblaſt.

Korra läinud wares Järwa maalt Harju maale kosja. Rääkinud pruudile ja pruudi wanematele, et rikas mees olla. Olla suured põllud ja wilja hunikud wäljal. Wõida naeſega ilma mureta elada. Kutſunud pruudi iſa, ema oma koju rikkuſt waatama. Need läinud. Neile näidanud kõik wilja kuhilad oma peſa ligidal. Ütelnud, et ſee kõik tema päralt olla.

Pruudi wanemad lendanud Harju maale tagaſi ja kiitnud tütrele peigmehe rikkuſt. Pruudi wanemad ei tahtnud niiſuguſele rikkale mehele tütart keelda. Pruut iſe olnud ka walmis Järwa wareſele minema. Saadetud ſiis harakaga Järwa maale ſõnum, et pruut ſaada.

Warsti lendanud Järwa wares Harju maale ja wiinud pruudi koju. Noorik hakanud kohe wilja kuhilate kallal ametiſſe.

Ühel homikul, kui wareſe noorik para-jalt kuhila otſas ſöönud, tulnud mehed wankritega ja wiinud wiimaſe kui kuhila ära.

Noorik ſeda nähes karjuma: „Jaak, Jaak! Wili wiiaks! Wili wiiaks!“

Wares-peig kuulnud ſeda, hüüdnud wasta: „Igaüks wiib oma! Wareſe wagla-keſe — mardikud!“

22.

Koer ja kaſs.

J. Pihlap, Wiljandi kihelkonnaſt.

Kaſs hakanud wanasti tare tegema. Kutſunud koera appi, et warem walmis ſaaks. Koer aga koſtnud wasta: „Hunikul uni magatakſe! Hakan mina nüüd tare kallal waewa nägema!“

Kaſs ehitanud tare walmis. Tahtnud nüüd rukki peadega ahju hakata kütma ja nii rukkid maa pealt ära kaotada. Koer aga tõmmanud rukki pea ahjuſt wälja, wiinud, matnud mulla alla maha.

Seſt ſaadik antakſe kaſſile arwemini leiba kui koerale, aga koer ſaab pühkme hunikul magada, ſeſt et ta kaſſile appi ei läinud taret tegema.

23.

Kudas kalkuni pea weriseks saanud.

H. Pihlap, Wiljandi kihelkonnast.

Korra käinud hani ja kalkun kahekesi teed. Ilm olnud külm, neile hakanud wilu. Peale selle tahtnud jalad puhata.

Hani ütlema: „Lähme õige kõrtsi sojutama ja jalgu puhkama".

Kulu sellega nõuus: „Lähme!"

Läinudgi kõrtsi.

Hani ütlema: „Tarwis õige pool naela ära pista, et sooja saaks!"

Hani astunud uhkelt leti ette. Hüüdnud ise: „Anna wiinuskit! Anna wiinuskit!"

Kulu hüüdnud kõrwast: „Wõlgu! Wõlgu! Wõlgu!"

Kõrtsimees pahandanud niisuguste wõeraste üle. Tõmmanud puu halu, wirutanud kulule kohe pähä, löönud pea weriseks.

Sest saadik on kulul täna päewani pea werine ja were tomp kõlgub kurgu all.

24.

Koer, kaſs ja hiir.

J. A. Weltmann, Pootſiſt.

Wanasti elanud koer ja kaſs ſõpruſes ega teinud kaſs hiirelegi paha. Korra teinud aga koerad palju kurja. Murdnud jäneſid ja muid loome ära ja pannud nahka. Sellepäraſt tõſtnud teiſed loomad Wanataadi ees kaebduſt.

Wanataat kutſunud koerad kohe kohtuſſe. Kohtus wabandanud koerad endid ſellega, et neil ſöögi puudus olnud. Wanataat leidnud koere oma jagu ſüüdlaſed olewat. Lubanud neile edespidi ainult ſeda toiduks, mis maha kukub.

Koerad palunud ſelle otſuſe kohta tunniſtuſt. Saanud tunniſtuſe. Tunniſtus antud karjakrantſi kätte hoida. Krantſil olnud paha tunniſtuſt wäljas ümber jookſtes hoida; annud ſellepäraſt tunniſtuſe kiiſu kätte hoida, kes ikka tuas elas. Kiiſu wiinud Wanatadilt ſaadud tunniſtuſe ahju peale warjule.

Korra juhtunud koerad hobuſe juurde, kes piherdama heitnud. Koerad aſunud

seda nähes hobuse kallale, murdnud hobuse ära. Sellepärast kaebatud jälle Wanataadile koerte peale. Wanataat pahandanud koerte üle ja lubanud neid waljusti karistada.

Koerad kutsutud uuesti kohtusse. Mõistetud hobuse murdmise pärast süüdlaseks. Koerad kostnud, et nad just Wanataadi käsu järele teinud: mis maha kukub, olgu nende oma. Wanataat ei olla neile ütelnud, et see, mis maha langeb, surnud piab olema.

Küsiti tunnistust näha. Ei krantsil tunnistust kaasas. Krants saba selga, kiisu käest tunnistust tooma. Kiisu ahju pealt otsima. Otsib, otsib, ei tunnistust kusagilgi. Hiired wõtnud ammugi juba tunnistuse õnneks.

Sest sai kass hiirte peale wihaseks. Murrab neid, kus kätte saab weel täna päewani.

Koer wihastas kassi peale ega ole täna päewani ära leppinud. Krants ei julgenud ilma tunnistuseta enam teiste juurde tagasi minna. Ilmaasjata ootamise peale läksiwad teised koerad wiimaks krantsi otsima ja otsiwad täna päewani. Sellepärast läheb iga koer teist nähes waatama, kas sell tunnistus kaasas.

25.

Wares ja rebane.

O. Hintzenberg, Tapalt.

Heinalised unustanud hangu heinamaale maa sisse püsti. Tulnud kewade. Wares leidnud hangu, teinud arude wahele pesa. Rebane näinud seda. Pidanud nõuu, kudas warese poegi pesast kätte saaks.

Hakanud warešt hirmutama: „See on minu hang. Anna mulle üks poeg pesast. Kui sa ei anna, siis raiun hangu puu maha!“

Ei wares annud. Rebane läinud pesa alla ja löönud sabaga wasta hangu puud.

Wares näinud, mõtelnud: „Nüüd rebane raiub haugu maha ja põletab tulega ära!“ Wõtnud poja, wisanud rebasele.

Seda wiisi petnud rebane kolm poega enesele.

Wiimaks saanud wares pettusest aru. Ei annud enam poegi. Rebane wõtnud nõuuks selle eest wareselе otsa peale teha. Heitnud wareše pesa ligidale maha ja teinud nagu oleks surnud.

Seda wiisi olnud rebane kaks nädalit ühe koha peal pikali, nii et teise külje pealt juba karwad lahti mädanenud.

Siis alles läinud wares rebase silmi peast wälja nokkima. Rebane karanud maast ülesse, murdnud warese ära.

26.

Rebane ja hunt.

O. Hintzenberg, Tapalt.

Rebane läinud korra pere õue luusima. Leidnud sealt koore püti eest, mis perenaene kogemata õue unustanud. Reinuwaderil tulnud kange tahtmine koort maitseda. Pütt aga kitsas, pea ei mahu sisse. Pika püüdmise järele saanud koort kätte, teinud aga pea kõik paksukooreseks. Läinud siis wõsasse, heitnud puhkama.

Maganud, kuulnud: keegi tuleb sahinal. Pidanud ära jooksma, waadanud: hunt tuleb. Hunt tulnud rebase juurde, näinud, et rebase pea üsna walge. Küsinud rebaselt: „Mis su peal wiga on?"

Rebane wasta: „Pea wäga haige. Läksin kanu warastama. Peremees juhtus nägema, löi teiwaga pähä. Pea mädaneb sest!"

Hunt kuulanud osawõtlikult walet pealt. Ütelnud, et temagi üsna terwe ei olla. Kõht walutada, sest söögi puudus olla suur. Rebane hakanud hunti paluma, et hunt teda siit oma turjal ära kannaks; olla

wäga pere ligidal, mõni wõiks ehk peale juhtuda. Lubanud hundile selle eest süüa muretseda.

Hunt wõtnud seda kuuldes rebase kohe turjale. Rebane hakanud tasakesi pomisema: „Haige tassib terwet! Haige tassib terwet!“ Hunt kuulanud, kuulanud, küsinud wiimaks, mis ta pomiseda:

Rebane wasta: „Ei tea, mis haige pea jambsib!“

Saanud teised pere õue. Rebane juhatanud hundi koore püti juurde. Ütelnud seal hea roa olewat. Hunt püüdnud pead pütti pista. Pütt kitsas, ei saa! Rõhunud ometi pea püti sisse, nii et wiimaks koort kätte saanud. Nüüd uus häda: ei saa enam pead pütist wälja.

Rebane seda nähes karjuma: „Wader sureb, tulge appi!“ Karjunud kawaluse pärast, et pererahwas wälja tulekssiwad. Hunt tahtnud küll keelda, aga ääl ei pääsnud pütist wälja.

Juba tulnud peremees wälja waatama, mis kära see on. Tulnud õue, näinud pütiga hundi: Pidanud hunti kurjaks waimuks. Rebane pannud kohe plehku, nii pea kui peremeest näinud.

Hunt tahtnud sammusid kuuldes ka pögeneda, aga silmad pütis, ei näe, kuhu minna. Jooksnud pimedast peast edasi, jooksnud aga just peremehe jalgade wahele.

Peremees kukkunud kõhuli hundi selga. Hunt jooksnud kõige peremehega ikka metsa poole. Peremees hüüdnud weel wiimse hirmuga: „Jumalaga maailm! Nüüd kurat minu wiib!"

Wiimaks saanud peremees ometi hundist lahti. Läinud tänades koju, et weel wanapagana küüsist pääsnud.

Hunt läinud metsa, kus ta wiimaks risu wahel püti peast ära kiskunud.

August Hintzenbergi suust.

27.

Suur nälg.

Joosep Tamm, Oudowast.

Wanasti olnud korra nii suur nälg, et wiimane kui wilja seeme ära söödud. Nälg tahtnud seda wiisi wiimast kui inimese hinge ära tappa. Kui surm juba suu ääres olnud, hakanud wiimane inimese paar endiste õnne aastate jälgi õige hoolega otsima. Leidnud, et koer korra läbi wilja jooksnud ja mõned terad maha tallanud. Need terad olnud idanenud.

Peale selle leidnud nad mõne leiwakoorukese, mis koer heal ajal saanud ja ära peitnud. Neist leiwakoorukestest elatanud inimesed endid, kuni koera jälgedest leitud seemnest uus wili kaswanud, seemet saadud ja hea aeg tulnud.

Sellepärast antakse koerale nüüdki, kui koer leiwa küna juurde tuleb, raasuke taignast süüa. Ja inimesed räägiwad seal juures, et koera käpa all leib olla.

28.

Kuninga poeg ja pikne.

O. Hintzenberg, Tapalt.

Korra elanud üks kuninga proua oma mehega wäga õnnelikult, aga neil ei ole lapsi olnud. Küll nõudnud proua tarkadelt nõuu, siiski ilma asjata kõik. Wiimaks tulnud üks tark kaugelt maalt ja õpetanud prouat: „Muretse enesele niisugune nõelus, kes lausa lumiwalge on! Lase see ära keeta ja söö selle liha. Aga keela keetjat, et see enne ussi liha ei maitseks. Ainult see saab poja, kes ussi liha kõige esmalt maitseb!“

Kuninga proua tasunud targa waewa ära. Annud siis käsu wälja, et talle walge uss tuuakse. Toodud küll mitu tükki, aga igal ühel olnud teist wärwi küljes.

Wiimaks toodud ometigi lumiwalge uss. Proua keetnud kohe ussi ära ja söönud ussi liha. Saanudgi poja. Otsata suur olnud nüüd wanemate rõõm.

Kui pojale nimi pandud, kutsutud ka targad pidule. Targad kuulutanud ometi

ette, et kui laps wiieteistkümne aastaseks saab, pikne teda surnuks lööb.

Kuningas ehmatanud seda kuuldes hirmsasti ära. Lasknud suure raudkeldri teha. Loodnud, et Pikker pojale keldris olles midagi wiga ei wõi teha.

Kui poiss wiieteistkümne aastaseks saanud, saatnud wanemad poja sinna raudkeldrisse. Keelanud kõwasti ära, sealt wälja tulla, kui surma ei taha saada.

Pea tõusnud suured, mustad pilwed ülesse. Hakanud müristama ja wälku lööma nii mis hirmus. Wälgud löönud kõik keldri pihta.

Kuninga poeg ei olnud enne iialgi wälku näinud, sest et teda müristamise ajal alati keldrisse kinni pandud. Tulnud keldrist wälja, istunud suure kiwi otsa ja waadanud sealt Pikkri nooli.

Hirmsasti raksatades saatnud Pikker nooli keldri pihta, kus oma ohwri arwanud olewad. Warsti olnud keller puru.

Selle peale lahkunud pilwed ära, taewas läinud selgeks.

Kuninga poeg istunud müristamise aja kiwi otsas ja jäänud elama. Oleks ta keldris olnud, oleksiwad wälgud ta pea ära purustanud.

29.

Sant ja perenaene.

G. Jürjew, Kohalast.

Korra tuli sant ühte peresse ja palus öömaja. Perenaene ajas aga sandi kirudes ja sõimates oma teed. Sant katsus, et minema sai, sest perenaene ähwardas koerigi sandi kallale äsitada.

Sant läks sauna ja palus saunanaeselt öömaja. Saunanaene ütles: „Kuhu sa waene lähed! Tule aga peale! Mull on küll eneselgi wähä leiba, aga waesele piab ikka ka andma!"

Kui sant tuppa tuli, ja saunanaese lapsi nägi, küsis ta: „Miks su lastel nii hirmus mustad särgid on?"

Saunanaene wastas: „Mina olen waene lesk naene ja mull on wiis last toita. Nii palju jõudu mull ei ole, et wõiksin neile kaks särki saada!"

Selle peale ei lausunud sant midagi. Õhtu sööma ajal kutsuti santi sööma. Sant ütles enese aga haige olewat ega tulnud. Hommiku pani sant leiwa oma kotist

laua peale ja ütles: „Mis ſa tegema hakad, ſeda tee kuni õhtuni!“

Saunanaene ei ſaanud ſandi ſõnadeſt aru. Naeſel oli natuke riiet. Mõtles: ehk ſaab ſeſt ometi ühelegi lapſele ſärk. Läks külaſſe küünarpuud otſima, et ſellega riiet mõõta, kas ſärki ſaab wõi ei.

Sai küünarpuu. Koju tulles mõtles naene: „Kui ju ſant ütleb, et mu lapſed liig näruſed on, mis ſiis muud inimeſed ütlewad!“

Koju jõudes läks naene kohe aida juurde. Aga kudas ehmatas ta, kui uſt lahti ei ſaanud. Wiimaks kangutas puuga ukſe lahti. Aga mis ta nägi! Ait oli riide rulliſid täis. Hakas neid kohe mõõtma. Õhtu, kui päike weeres, oli wiimane kangas mõõdetud.

Nüüd alles ſai ta ſandi ſõnadeſt aru. Kiire mõõtmiſega ei olnud tall aega mõteldagi, kuſt need kangad kõik korraga ta aita ſaanud.

Õhtu, kui küünarpuu ära wiis, rääkis perenaeſele, kudas ta ſandi ſõna peale otſata palju riiet ſaanud.

Kui perenaene ſeda kuulis, ütles ta ſulaſe wasta: „Pane hobune ruttu rakke ja mine too ſant meile! Waeſid piab ikka aitama.

Sulane pidi minema. Kui teisel päewal sandi üles leidis, ei tahtnud sant esiti tulla. Kuuldes aga, et sulasele kõwa käsk kätte antud mitte ilma tagasi tulla, istus sant wankrile ja sõitis kaasa.

Perenaene wõttis sandi selle korra kõige suurema lahkusega wasta. Andis oma aseme sandile. Söötis santi, jootis santi. Nüüd oli sandil kuldne elu. Söi, jõi ja magas, mis wõis. Äraminemist ei tulnud meeldegi.

Perenaese kannatus hakas aga juba otsa lõpema. Ära ajada santi ei wõinud, sest siis oleks kõik asjata olnud.

Perenaese röömuks tegi sant neljandama päewa hommikul minekut. Perenaene läks santi saatma. Kui sant wärawast tahtis wälja minna, küsis perenaene: „Mis ma täna hakan tegema?“

Sant wastas: „Mis sa tegema hakad, seda tee õhtuni!“

Perenaene läks tuppa küünarpuud tooma et riiet mõõtma hakata. Korraga tuli käsk järele: tule metsa! Käis õhtuni metsa teed Alles päikese loojaminemise järele jõudis naene tuppa.*)

Oli santi mitu päewa söötnud, ei saanud midagi selle eest! Ahnus lükkas auku.

*) Lõppu wähe pehmendatud. Toim.

30.

Karjane.

O. Schantz, Pootfist.

Uhel naesel olnud kolm lammast. Naene saatnud oma ainsa poja lammastega karjamaale. Üks hall mees tulnud wõsast wälja poisi juurde ja küsinud: „Poiss, mis sa siin teed?“

Poiss wasta: „Olen lammaste juures!“

Wõeras jälle: „Noh, ole hea poiss, anna üks lammas mulle! Ma annan sulle koera wasta!“

Poiss wasta: „Ei wõi anda. Lambad meie ainukene warandus. Lambast saab willu, aga mis koerast saab? Ei midagi!“

Wõeras jälle: „Noh, kui sa ei anna, siis tuleb jänes metsast ja murrab lamba ära, On sull aga koer, siis ei tohi jänes tulla!“

Poiss wahetanudki wiimaks lamba koera wasta ära, saanud aga õhtu koju minnes ema käest hirmsasti nuhelda.

Teisel päewal läinud poiss jälle karja. Jälle tulnud hall mees ta juurde ja taht-

nud jälle koera wasta lammast. Ei poiss taha anda. Aga wõeras ei jäta järele. Ütelnud, et hunt tuleb ja lambad ära murrab. Kaks koera ajada aga hundi minema.

Poiss wahetanud wiimaks teisegi lamba koera wasta ära. Läinud õhtu koju, saanud ema käest jälle tublisti tapelda.

Kolmandamal päewal läinud poiss ainsa lambaga jälle karja. Jälle tulnud hall mees lammast wahetama ja lamba asemel koera pakkuma. Ei poiss taha enam mingi hinna eest wahetada.

Hall mees aga ütelnud: „Kui sull kolm koera on, wõid kõiksugu loomad enesele lasta koju tuua. Ütled esimesele: murra! teisele: wõta! kolmandamale: too! siis toowad nad sulle sedamaid kas karu metsast koju. Ei siis enam ema taple!"

Poiss wahedanudki siis wiimase lamba koera wasta ära. Katsunud koera proowi teha. Annud koertele käsu kätte karu metsast ära tuua. Warsti olnudgi karu kodu.

Ei nüüd ema enam tapelnud. Olnud palju enam rõõmus, et poeg nii head koerad saanud. Nüüd olnud liha küllalt süüa.

Kodu läinud poisil elu igawaks. Karjas käia enam ei pruukinud ja muud tööd

ei olnud. Kuulnud, et ühes mõisas karjast tarwis olla. Seal kadunud ühte lugu loome ära. Lubatud karjasele, kes loome hästi hoiab, 600 rupla aastas palka.

Poiss läinud sinna karjaseks. Tublid koerad ei lasknud ühtki looma karjast ära kaduda. Seda wiisi saanud poiss oma koerte läbi aega mööda õige rikkaks meheks.

31.

Hundi söök.

D. Schantz, Pootsist.

Korra juhtunud waene saunamees sell ajal metsas olema, kui huntidele taewast süüa antud. Igas kuus antakse korra huntidele süüa ja nende söök on pilwe tüki sarnane. Hundid saanud jao kätte. Selle peale antud sauna wanale ka pull ja ääl ütelnud: „Kui sa seda pulli sööd, siis jäta ikka natuke üle ja pane kappi. Kui jälle sööma tuled, siis on sull terwe pull kapis. Nõnda ela kas sada aastat!"

Sauna wana wõtnud pulli wasta ja teinud nõnda nagu õpetatud. Ei olnud enam tarwis tööle minna ega teistelt andisid paluda.

Seda pani wiimaks taluperemees tähele. Hakas järele pärima: „Wanamees, mis sa nüüd sööd wõi teed? Enne oled sa waene nagu wares ja käisid sagedasti külast andisid saamas. Nüüd ei tee sa midagi ja oled priskem weel kui enne. Kuule wana, säll on ikka mõni kunts ees!"

Wanamees wasta: „Ei ole midagi, peremees! Elan oma piskuga päewast päewa!“

Peremees wasta! „Ei ole tõsi! Wanamees, sa waletad!“

Wiimaks tüdinenud wanamees peremehe pealeajamisest ja järeleuurimisest ära. Rääkinud peremehele, et temale metsas pull antud. Selle pulliga wõida ta kas sada aastat edasi elada.

Peremehe nõuu kohe peetud. Läheb sedamaid metsa, ootab huntide saagi aega. Mõtleb, et siis ka pulli saab.

Huntide saagi aeg jõudnud kätte. Mees näinud, kudas huntidele järge mööda nagu pilwe tükid kätte antud. Suure ahnusega söönud hundid need tükid ära.

Wiimaks jõudnud järg kõige wiimase hundi kätte. Wiimane hunt jäetud ilma. Hundile üeldud: „Mine põõsa taha, sinu jagu on seal!“

Hunt hüpanud põõsa taha ja tahtnud meest ära murda. Mees paluma, et hunt teda elusse jätaks.

Hunt küsima: „Kas lubad selle mulle, mis sulle wärawas wasta tuleb?“

Mees lubanud

Nüüd läinud hunt mehega seltsis koju poole. Saanud õue wärawasse: peremehe

köige ſuurem härg tulnud wasta. Hunt kohe härja körisse kinni, murdnud härja ära.

Peremees piſtnud tua poole jooksma. Kartnud, et hunt järele tuleb ja teda peale kauba ka ära murrab.

Hunt ſöönud härja ära, jätnud üksi kondid küla koertele. Peremees olnud terwe nädali otsa selle kohkumise päraſt haige. Sauna wanamees naernud aga mis köht wabisenud, kui peremehe ahnuse palka kuulda saanud.

32.

Pere hoidja.

J. Ekemann, Tapalt.

Perenaene toonud kaewuſt wett. Konn lõõtſutanud aia ääres palawa päewa käes. Perenaene kallanud konnale wett ſelga ja ütelnud iſe: „Waene loom! Palawus lämmastab ſinu ära!“

Õhtu tulnud üks wäikene mees perenaeſe juurde kambrisſe ja palunud teda oma lapſe warrule. Perenaene läinud mehikeſe järele. See läinud lauda nurga alt auguſt ſisſe. Perenaene astunud järele, kuni iluſasſe tuppa ſaannd. Seal ütelnud wäike mees: „Sa tegid päewa mulle head, kui wett mulle peale kallaſid. Ma olin juba nõrkemas! Selle heateo päraſt kutſuſin ſind pidule!

Perenaene pannud ſeda toreduſt imeks, mis ſeal näinud. Kõik asjad ſäranud kullas ja hõbedas. Toidud maitſenud ütlemata mõnuſad.

Päraſt ſöömiſt ütelnud pidule kutſuja perenaeſele: „Katſuge ſee laut ſiit ära wiia,

seſt muidu wõib teile õnnetus tulla. Mitu korda tilgub wirtsa wett meie sööma laua peale."

Saatnud siis perenaese jälle sealt wälja, kuſt sisse tulnud. Warsti selle peale laotanud peremees laudad ära ja ehitanud teisale. Lauda põhjaſt leitud hulk kulda ja hõbedat.

Wäikene mees tulnud jälle perenaese juurde, tänanud pererahwaſt lauda äralaotamise pärast ja ütelnud minnes: „Mina olen teie pere hoidja! Nüüd ei pia teile ega teie loomadele enam midagi juhtuma!"

Pererahwas läinud aega mööda õige rikkaks. Wäike mehike käinud neid iga aasta korra warrule kutsumas. Hea meelega täitnud nad mehikese kutset.

33.

Õnn.

E. Kitzberg, Karkfist.

Korra elanud ühes külas kaks peremeest, üks rikas, teine waene. Rikkal olnud raha, wara küllalt, waesel ei olnud tihti leiwa palukestki suhu pista. Küll teinud mees agaralt tööd, aga järje peale ei saanud.

Ühel ööl tõusnud waene mees ülesse ja läinud õue. Õues näinud korraga, kudas rikka mehe wälja peal inimesed hulga kaupa tööd teinud, ehk küll südaöö aeg olnud. Seal künnetud, külwatud ja äestatud, et tuhk ja tolm taga. Waene mees ehmatanud seda nähes ära, löönud aga risti ette, lugenud „Issameie" ära ja läinud siis lugu waatama.

„Kes te olete ja mis te siin teete?" küsinud waene mees.

Töötegijad wasta: „Oleme sinu naabri õnn. Teeme ta tööd ära, et ta ise ei teagi!"

Nüüd mõistnud waene mees, kust see tuli, et rikas oma töödega nii korras oli,

Waene mees küsima: „Noh, mill te siis ka mulle appi tulete!"

Töölised wasta: Meil ei ole sinuga asja!"

Waene mees jälle: „Noh, kus siis minu õnn on?"

Töölised jälle: „Sinu õnn paju põõsas!"

Homiku wara ruttab waene mees metsa, waatab, kus kõige suurem ja tihedam paju põõsas, ja hakab õnne otsima. Otsib, otsib, otsib terwe päewa kuni õhtuni — ei õnne kusagilgi.

Kurwa meelega läheb mees ilma õnneta õhtu koju.

Teisel homikul mees jälle aegsasti platsis. Otsib ja ootab terwe päewa, aga kõik asjata.

Kolmandamal homikul mees jälle metsa. Istub mõttes paju põõsa juures. Hakab wiimaks ajawiiteks paju koori kiskuma.

Õhtuks hea selja täis koori ära kistud.

Nii käis mees mittu nädalid metsas ja tõi iga õhtu tubli selja täie niinesid kaasa. Õnne aga ei saanud mees ialgi silma.

Wiimaks tüdines mees asjata käimisest ja õnne otsimisest ära. Hakas paju koortest wiiskusid tegema. Kui mõne nädali pärast selle tööga walmis sai, oli wiiskusid

nii ſuur koorm, et muud nõuu üle ei jäänud kui neid linna turule müüma minna.

Waene mees oli parajalt wiiſu koormaga turul, kui ſõjawägi linna tuli. Soldatite wiiſud oliwad pikaſt teeſt kõik üsna ära lagunud. Igaüks ruttas eneſele uuſi jalanõuuſi muretſema. Wiiſud osteti kõik ſilmapilguga ära ja makſeti neiſt kalliſt hinda. Mehel ei olnud nii palju wiiskuſid anda kui nõuti.

Waene mees ſai wiiskude läbi korraga rikkaks, rikkamaks kui rikas peremees.

Nii leidis waene mees oma õnne paju põõſaſt.

34.

Metshaldjas.

D. Pruhl, Metsikust.

Korra läinud poiss teed mööda edasi. Korraga näinud tee ääres wäikse lapse nutmas. Poiss wõtnud lapse sülle ja hakanud edasi minema. Tee ääres olnud wana palgi hunik. Kui poiss sinna kohta saanud, hakanud laps poisi süleşt maha kipuma.

Poiss lasknud lapse süleşt maha. Nii pea kui laps süleşt maha saanud, läinud ta wudinal palgi hunikusse ja kadunud poisi silmist. Küll otsinud poiss, ajanud palgid laiali, aga last ei kusagilgi.

Sest ajast saadik ei kaswanud see poiss enam, waid jäenud pisikeseks. Saanud meheks, wõtnud naese, olnud mitu last, aga kõik jäenud wäikeseks. Aga sell wäikesel mehel olnud tark pea otsas. Käinud kirikuherragagi mitme asja pärast waidlemas. Wõit jäänud ikka temale. Kirikuherra ütelnud: „Ära küsi nii moodi. Selle peale ei mõista minagi kosta!“

Need wäikse mehe lapsed olnud ka kõik tarkade peadega ja sõnakad mehed. Pettust ei sallinud nemad, ei isa ega pojad. Poegadel olnud ometi wähem kindlust kui isal. Seda pärinud nad emalt.

M. Jaanson juust.

35.

Sõnajala õie leidja.

D. Schantz, Pootsist.

Üks mees oli tihti kuulnud, et jaanipäewa ööse sõnajala õied õitsewad. Kes niisuguse sõnajala õie leida, saada rikkaks. Kergelt eksida aga sõnajala õie leidja ära. Mehel ei läinud see jutt meelest enam ära. Mõtelnud ise: „Tarwis õige korra õnne minna katsuma. Mull kaswawad sõnajalad tua taga. Lähen, toon sealt õie ära. Ega selle tee peal ju ära ei eksi! Pealegi mõistan ma ju kawalust!“

Mees wõtnud niidi kera, sidunud niidi otsa ukse lingi külge kinni ja läinud niiti kerast ära arutades tua taha sõnajalgade sekka.

Leidnud üsna hõlpsasti sõnajala õie. Pistnud õie tasku ja hakanud jälle niiti kerasse kerima, et sedawiisi jälle ukse juurde tagasi jõuda. Aga wõta üäpust! Niidi ots wõetud ukse küljest lahti ja siotud seitse wersta sest kohast eemale mäe peale suure kuuse otsa.

Mees kerib ja kerib, aga koju ei jõua. Päike tõuseb juba, aga ei ikka weel kodu kusagilgi.

Wiimaks näinud mees, et ta kõrge mäe otsa jõudnud. Tulnud sealt alla ja jõudnud päewa wiimaks suure waewaga koju. Sõnajala õis olnud aga mehel taskus ja selle läbi saanud mees õieti rikkaks.

36.

Tuatont ja saunatont.

J. A. Weltmann, Pootsist.

Korra olnud kehwal saunamehel sulane. See teinud alati rasked tööd, aga ei saanud iialgi täit kõhutäit.

Jõulu laupäew jõudnud kätte. Sulase kõht olnud õige tühi. Rikka peremehe sulane läinud juba kirikusse, kõht head pühade rooga täis.

Sauna sulane mõtelnud: „Lähen parem sauna lawale ja puhkan seal tühja kõhtu!"

Läinudki lawale. Puhanud juba tüki aega ära. Korraga kuulnud ukse taga kobinat. Sauna uks läinud lahti. Sisse astunud rikka peremehe naene ja tütar.

Sissetulijad teinud tule ülesse ja hakanud wanu sauna wihtu kokku korjama. Olnud wihad kokku korjatud, alganud tondi tegemine. Sidunud kolm wihta kokku, pannud wammuse nöörid ümber, lugenud sõnu peale ja — tont olnudki walmis. Tõusnud ülesse ja küsinud: „Mis ma teile toon?"

Perenaene wasta: „Mis aga kätte saad?"

Sedamaid läinud perenaene, tütar ja tont saunast walja.

Kohe kobinud sulane enese lawalt maha ja hakanud sauna wihtu kokku korjama. Ei leidnud ometi nii palju, et oleks terwe tondi saanud. Paar wihta puudunud. Peale selle unustanad sulane ühe sõna ära, mis perenaene tondi tegemisel lugenud.

Tont saanud küll walmis, aga nende puuduste pärast ühe ainsa jalaga.

Tont kohe küsima: „Mis ma toon?"

Sulane wasta: „Mis sa wäeti ka tood! Sa oled ju ühe ainsa jalaga! Noh, kui sa ometi tood, siis pane toodud kraam tua ette laodele."

Tont läinud hüpates minema. Sulane läinud koju. Kodu küsinud perenaeselt süüa. Perenaene aga kostnud, et mitte suutäitki leiba kodu ei olla.

Sulane ütelnud perenaesele: „Mine tua ette, waata laodele, sealt ehk leiad midagi!"

Perenaene läinud waatama. Leidnud laodelt kõiksugu pühade kraami.

Ühel päewal tuulanud rikas peremees ja tuulanud ka kehwa mehe sulane. Rikka peremehe wili kahanenud, sulase hunnik tõusnud aga liiga suureks.

Kehwa peremees tulnud tuulamist waatama. Sulane naernud. Peremees küsima: „Mis sa naerad?“

Sulane wasta: „Tule, waata läbi minu nimetse sõrme!“

Peremees waadanud. Näinud: kaks tonti riielnud. Teine olnud ühe jalaga, aga wõit jäenud siiski ühejalgsele tondile. Wiimaks põgenenud kahe jalaga tont ära.

Ühejalaga tont wedanud waesele peremehele ühte lugu kraami. Waene peremees saanud õieti rikkaks, rikas aga jäenud waeseks, sest et rikka tont ära oli wõidetud.

37.

Ema ja tütar libahundiks.

J. Ekemann, Tapalt.

Üks teemees läinud ühte peresse öömaja paluma. Lubatud öömaja. Hobune pandud rehe alla. Mees ise läinud wommile magama.

Perenaene ja tütar tulnud kambrist tuppa. Tütar roninud mööda redelit wommile ja kuulanud, kas mees magab. Mees teinud ennast norskama. Tütar tulnud wommilt maha, ütelnud perenaesele: „Magab tublisti; ei tea midagi!“

Selle peale wõtnud perenaene tua nurgast poti. Ema ja tütar liigutanud selle sees sõrmega ringi ja lausunud seal juures. Mees waadanud wommilt ja näinud imet: perenaesest ja tütrest siginenud äkisti hundid. Hundid jooksnud rehe alla.

Enne seda oli teemees oma hobuse pererahwa hobusega ära wahetanud, sest et pererahwast õieti ei uskunud. Pannud oma hobuse pere hobuse asemele ja pere hobuse oma hobuse asemele.

Peretütreſt hunt läinud kohe ſinna, kuhu teemehe hobune õhtu pandud. Hakanud hooſt ſööma. Ütelnud emale: „Nahk on! Nahk on!“

Ema wasta: „Teed käinud loom! Ei ole imeks panna!“

Saanud hobuſe ära ſöönud, läinud jälle tuppa tagaſi. Nagu nõiduſe wäel kadunud hundi nahad nende ſeljaſt. Mõlemad olnud jälle inimeſed. Läinud kambriſſe, nagu ei oleks midagi juhtunud.

Teemees läinud rehe alla. Näinud: tema hobune alles, pere hobuſeſt weriſed kondid maas. Läinud tuppa tagaſi ja ooda-nud hommikut.

Hommiku näinud pererahwas: nende hobune ära murtud, teemehe hobuſel ei wiga midagi. Ema ja tütar wahtinud teine teiſe otſa ja kiristanud wiha päraſt hambaid.

Teemees olnud rõõmus, et oma hobuſe terwelt kätte ſaanud. Rakendanud hobuſe wankri ette ja ſõitnud oma teed. Jätnud ema ja tütre maha tülitſema.

Leenu Aſtri ſuuſt.

39.

Nõia lapsed.

H. Pihlap, Wana-Wõidust.

Korra elanud üks nõid-naene. See teinud oma nõidusega teistele wäga palju kurja. Korra ütelnud see nõid oma lastele: „Lapsed, minge, lõigake mulle teise tare ukse pakust kolm laastu!“

Lapsed mõtelnud: „Ükskõik, kas me oma ehk teise tare ukse pakust toome! Ega ema seda tea!“ Lõiganud oma tare pakust kolm laastu ja wiinud emale.

Saanud paar päewa mööda läinud, surnud nõia oma talus kolm hoost järsku ära.

Nõid jooksnud laste juurde, karjunud: „Lapsed kärnased, te olete oma ukse pakust kolm laastu lõiganud!“

Mis sa enam teed!

39.

Nõia silma lasknine.

J. Ekemann, Tapalt.

Korra juhtunud tublile kütile niisugune lugu, et ta püss enam ei ole linnusid tapnud. Läinud targa käest nõuu küsima. Tark õpetama: „Muud wiga ei ole midagi kui et püss on ära tehtud. Seda piab seda wiisi toherdama: Wiska püss ahju ja põleta seal tublisti!"

Mees läinud koju, wõtnud püssi raua ja wisanud küdewasse ahju. Natukese aja pärast karanud aga püss ahjust wälja seina sisse, mitmeks tükiks puruks.

Mees läinud uuesti targa juurde. See käskinud uue püssi osta, wanaga ei wõida enam midagi parata. Mees ostnud uue püssi. Aga ei paremat lugu ühtigi. Uus püss tilkunud otsast alati piima.

Mees läinud uuesti targa käest nõuu nõudma. Maalinud targa õpetuse järele kase peale selle kuju, keda oma arwamise järele püssi nõidujaks pidanud. Wõtnud siis püssi ja lasknud pahema kaenla alt

taha poole. Ütelnud ise: „Mis sull paganal on, et silma ei lähe!"

Püss läinud lahti, kuul kuju silma. Aga ka selle mehe silm, keda ta püssi „ärategijaks" pidanud, olnud peast ära ja mees jäänudki ühe silmaga.

Selle peale hakanud mehe püss jälle linduſid surmama. Nõid aga jäänud surmani ühe silmaga.

40.

Lindwa.

Joosep Tamm, Sträkowast.

Korra leidnud metsawaht metsast maha raiutud kase. Kase oksad olnud kõik küljest ära lõigatud. Metsawaht kase raiujat kohe taga otsima. Läinud jälgi mööda järele. Jõudnud ükskusse talusse.

Teinud tua ukse lahti, astunud sisse, näinud: mees istunud pengi peal, lõiganud kase oksest lühikesi jakukesi. Metsawahti nähes katsunud lõikaja jakukesi hõlma alla ära peita. Ei jõudnud ometi nii ruttu kõiki ära peita. Kõik need, mis peitmata jäänud, käinud nagu mesilased lennates mehe ümber.

Metsawaht pärima: „Mis loomad need on, keda siin teed?"

Mees wasta: „Lindwad. Need jookse-wad tuulde ja tapawad loome!"

Metsawaht wasta: „Tühi jutt kõik! Ei see wõi tõsi olla!"

Mees aga ütlema: „Eks saame näha. Sa tead, kus metsas suur kask on. Ma lasen ühe lindwa selle kase sisse jooksta!"

Metsawaht jälle: „Tean! Lase jooksta!“
Mees laskнud lindwa jooksma. Ütelnud selle peale metsawahile: „Lähme nüüd waatama, kas lindwa kases on wõi ei!“
Läinud waatama. Lindwa kases.
Sest saadik kartnud metsawaht lindwa tegijat kangesti.

41.

Sarwiline ſaks.

H. Jaanſon, Wiljandi kihelkonnaſt.

Katoliku ajal elanud korra üks iſa oma poegadega kirikumõiſa põllu ääres ära lagunud urtſikus. Muud loome ei ole neil olnud kui punane kukk ja muſt kaſs.

Ühel õhtul tulnud pojad töölt koju. Läwe tulnud neile kaſs haledasti näugudes wasta ja jooksnud poegade ees iſa aſeme juurde.

Pojad waadanud: iſa aſemel pikali.

Pojad küſima: „Iſa, mis ſa ſiin teed?“

Ei iſa anna wastuſt.

Pojad uuesti küſima: „Iſa, kas ſa haige oled?“

Iſa ühte lugu wait. Pojad waadanud järele. Leidnud: iſa päris külm. Ei aidanud enam midagi: iſa ſurnud, päris ſurnud.

Kui eſimene haleduſe tuhin mööda, hakanud pojad nõuu pidama, kudas iſakeſt maha matta. Leidnud laua tükikeſi. Neiſt teinud puuſärki. Matuſe ſöögiks tapnud kuke ära.

Teine wend jäänud koju weel üht ja teist toimetama, teine aga läinud õpetaja juurde isa surma teada andma ja õpetajat matma paluma.

Poiss lõpetanud waewalt jutu, kui õpetaja hüüdnud: „Too oma ruubel ära!"

Nüüd poisil wesi ahjus. Ei olnud majas punast kopikatki, kust pidi weel õpetajale matuse palgaks rubla wõtma!

Poiss paluma: „Kulla saks! Mul ei ole punast kopikatki kodu! Matke isakene ilma hinnata maha!"

Õpetaja wasta: „Too oma ruubel ära, siis matan, muidu mitte!"

Ei aidanud midagi, poiss pidi tühjalt tagasi minema.

Kodu wennaga nõuu pidame, mis teha. Nõuu warsti käes: „Matame ise maha!" ütelnud üks.

„Matame!" wastanud teine. „Kaewame warsti haua walmis. Kui õhtu pimedaks läheb, matame isa maha!"

Wõtnud labidad, läinud tööle. Ei kaewanud weel kuigi kaua hauda, kui raudkasti leidnud. Kangutanud kasti lahti: kast hõberuple täis.

Nüüd poiste rõõm suur. Poisid kannud kasti koju. Teine wõtnud kastist rubla kaasa ja läinud seda õpetajale wiima.

Õpetaja kohe küsima: „Kust sa selle rubla wõtsid?

Poiss kõnelenud salgamata ülesse, kudas nad ise isa tahtnud maha matta ja hauda kaewates raha laeka leidnud.

Õpetaja seletama: „Raha kasti piate sedamaid wana koha peale tagasi wiima. Selle on wanapagan sinna pannud!“

Kurwa meelega läinud poiss koju. Mis muud kui õpetaja käsku täita. Wõtnud ometi raha kastist ära ja wiinud siis kahekesi kasti wana koha peale tagasi. Ajanud haua mulda ääre tasa täis ja kõmpinud koju poole.

Surnuaia müüri ääres piilunud selle aja õpetaja, walge lina ümber, kolmenurgeline müts peas. Waewalt läksiwad poisid oma teed, kui õpetaja peidust wälja kargas, haua lahti kaewas ja rahakasti wälja wõttis. Aga ennä imet: mitte punast kopikatki sees! Paater wõi õpetaja sülitanud ja sõimanud, et küll saanud.

Kiriku kellamehel olnud sikk. See käinud iga päew kirikumõisa õue peal sõõmas. Selle siku lasknud õpetaja ära tappa ja naha

umbſelt ſarwedega tükis ſelſaſt maha tömmata. Pannud ſiku naha eneſele toorelt ſelga, läinud õhtu pimedas poiste urtſiku juurde ja hüüdnud: „Tooge mu raha ſiia!“

Poiste ſüda hirmu täis. Jooksnud ahju peale raha juurde. Raha ſeisnud ahju peal ſuures kotis. Sarwiline tont nõudnud raha edaſi ja tahtnud wiimaks wägiſi wõtta. Ei aidanud poistel wiimaks muu nõuu kui pidanud raha ſarwiliſele kätte andma. See wõtnud raha ja läinud oma teed.

Kodu tahtnud õpetaja oma tondi üli-konnaſt jälle lahti ſaada. Asjata. See olnud ſelga nagu kinni kaswanud. Wiimaks kutſunud õpetaja poiſi, et ſee ta ſarwed raudkangiga peaſt maha lööks. Lugenud iſe üks, kaks, kolm! Poiſs löönud. Sarwiline aga koledasti karjuma.

Mitu korda katſunud poiſs weel ſarwi peaſt ära lüüa, aga asjata kõik. Sarwekandja mõiranud üsna walu päraſt.

Hirmu ja walu päraſt heitnud ſarwekandja wiimaks woodiſſe.

Köster ſaanud lugu kuulda. Läinud waatama. Köſtrile wastatakſe: herra haige, ei wõi kedagi wasta wõtta. Ei köster annud järele. Kange pealeajamiſe päraſt teinud poiſs wiimaks tua ukſe lahti. Köster

waadanud: ſarwed paistawad teki alt wälja. Ehmatanud nii ära, et kohe pikali kukunud. Surnud olnudki.

Kirikumees tahtnud ſelle peale waatama minna. Kohkunud koledasti ära. Hüüdnud iſe: „Sarwed! Sarwed!“ Kukunud maha ja olnudki ſurnud.

Häbi ja hirmu päraſt ei julgenud ſarwekandja enam kauemaks ſinna jääda. Laſknud õhtu hobuſed ette panna, istunud peale ja ſõitnud linna. Seal elanud ſõprade ſeal weel mõnda aastat. Sarwedeſt mehike aga enam lahti ei ſaanud.

42.

Wiiekordne söömine.

F. Walts, Kreenholmist.

Korra mõistetud üks mees surma. Ülespoomise päew olnud juba määratud. Naesel tulnud himu meest weel wiimast korda näha saada. Palganud heade inimeste käest hobuse, wõtnud rinna lapse kaasa ja sõitnud linna poole, kus ta mees pidi ära poodama.

Teel läinud naese kõht õige tühjaks. Toiduwara kaasas ei olnud ja elumajasid ei puutunud ka ligidal ega kaugel silma. Tühja kõhtu kannatades näinud naene tee ääres pihelga, punased marju täis. Naene roninud kohe pihelga otsa ja hakanud marju sööma. Marju süües näinud naene pihelga ladwas ka lindu marju söowat. Alla poole waadates näinud naene ka hobuse söowat ja wars imenud hoost. Naesel enesel imenud laps rinnal.

Linna saades läinud naene kohtumõistjate juurde. Palunud oma meest elusse

jätta. Kohtumõistjad ei wõtnud naese juttu kuuldagi.

Wimaks küsinud naene, kas kohtumõistjad siis meest elama ei jäta, kui naene neile niisuguse mõistatuse annab, mis kohtumõistjad üles ei oska mõista.

Kohtumõistjad olnud selle kaubaga rahul.

Naene annud neile siis mõista:

„Ülewel süüakse, mind süüakse, mina söön, all süüakse ja alust süüakse."

Küll arwanud ja arwanud kohtumõistjad, aga keegi ei wõinud seda mõistatust üles mõista. Ei aidanud, pidanud mehe wabaks laskma.

Siis seletanud naene neile mõistatuse ära.

43.

Kudas tütar isa wangist lahti päästis.

K. Kuusik, Amblast.

Korra saanud üks mees waletunnistuste läbi kohtu kätte antud ja wangi pandud. Ei antud mehele süüa ega juua. Taheti nälga ära suretada.

Mehe ainsal tütrel olnud kodu wäike laps. See tütar käinud iga ööse isa läbi wangihoone akna imetamas, et isa nälga ära ei sureks.

Tütar käinud mitu korda kohtumõistjaid palumas, et need ta isa wangist lahti laseks.

Kohtumõistjad ütelnud: „Kui sa meile niisuguse mõistatuse üles annad, mis me ära ei wõi mõista ega me enne ei ole kuulnud, saab su isa wangist lahti!"

Teisel päewal läinud tütar kohtumõistjate juurde ja annud neile järgmise mõistatuse:

„Kelle tütar ma olin, selle emaks ma sain!"

Seda mõistatust ei olnud keegi enne kuulnud ega osanud ka üles mõista.

Mees saanud seda wiisi tütre läbi kohe wangist lahti.

44.

Mõistatus.

K. Kuusik, Amblast.

Wanal ajal lasknud üks kuri wõeras ema oma wõera tütre wangi panna, sest et wõeras tütar ilusam olnud kui oma tütar. Wõera ema tütar olnud inetu näo poolest ja koguni kurja südamega inimene. Wõeral tütrel käinud palju kosilasi, aga wõera ema oma tütart ei tahtnud keegi.

Wõeras tütar palunud kohtumõistjaid ennast wangist lahti lasta. Kohtumõistjad ei wõtnud seda kuulda. Wiimaks ütelnud kohtumõistjad ometi: „Kui sa meile ühe uue mõistatuse üles annad, siis saad wangist lahti!“

Kolm päewa mõtelnud tüdruk, mis mõistatust kohtumõistjatele anda, aga mingisugust uut mõistatust ei tulnud meelde ega mõistnud wälja mõtelda.

Ühel päewal waadanud ta wangihoone aknast wälja. Näinud: kaks warest läinud mööda teed edasi ja kannud nokkade wahel pisikest lamba tallekest edasi. Kohe tärga-

nud talle meelde seda kohtumõistjatele mõistatuseks ette panna.

Teisel päewal lasknud tütarlaps kohtumõistjatele ütelda, et neile mõistatuse tahab üles anda. Tüdruk wiidud kohtumõistjate ette. Seal ütelnud ta neile:

„Ma nägin eile kahekša jalga ja kolm pead ja kaks pead kandsiwad kolmat!“

Kohtumõistjad arwanud mitu päewa, mis mõistatus tähendab, aga ei saanud mõistatust üles. Kolmandamal päewal lasknud kohtumõistja tüdruku eneſele mõistatuse ära seletada.

Tüdruk seletanud kohtumõistjatele mõistatuse ära ja pääsnud wangist lahti.

Päraſt kosinud üks rikas perepoeg tüdruku eneſele ja nad elanud wäga õnnelikult. Wõeras ema aga wihastanud eneſe surnuks.

45.

Kaks waletajat.

D. Hintzenberg, Tapalt.

Üks mõisnik kinkinud talupojale talu päriseks. Talupoeg surnud ära, talu jäenud pojale, Niisama surnud mõisnik ja jätnud mõisa oma pojale.

Uus mõisnik aga tahtnud koha talupoja käest ära wõtta. Ei talupoeg annud. Kaebanud talupoja peale kohtus. Kutsutud talupoeg kohtusse, kuulatud üle, saadud aru kätte, et talupojal õigus. Et aga mõisnikku mitte wihastada, ütelnud kohtumõistjad: „Kes teist suurema wale waletab, see saab koha enesele!“

Mõisnik mõtelnud natuke ja rääkinud siis: „Minu wallas kaswab üks puu, mis okstega terwe walla ära warjab!“

Siis hakanud talupoeg: „Minu isal oli suur kukk. Selle jalad oliwad nii tugewad, et ta suure tüki söödi maad ülesse siblis. Sinna külwati naired. Üks naires kaswis nii suureks, et sest saelaudu wõis lõigata. Minu isa laskis nairi laudadeks lõigata.

Saadi nii palju sae laudi, et neist trepp taewasse tehti. Siis hakasiwad minu isa ja mõisniku isa seda treppi mööda taewasse minema. Minu isa läks enne. Ei olnud ahne, wõttis ainult kepi kaasa. Sai õnnelikult taewasse. Siis läks mõisnik. See oli ahne. Wõttis suure koti täis raha kaasa. Oli muidugi lihaw mees. Trepp murdus ja mõisnik kukus tagasi, otsekohe põrgu!"

Mõisnik wihastanud seda juttu kuuldes. Kohtumõistjad aga mõistsiwad koha talupojale, kelle päralt see muidugi oli.

Sest saadik jättis mõisnik talupoja rahule.

46.

Wale.

J. Ploompuu, Kuusalust.

Korra lubanud kuningas oma tütre sellele naeseks anda, kes nii kawalat juttu mõistab könelda, et kuningas piab ütlema: „See on wale!“

Seda kuuldes läinud kolm wenda kordamisi oma õnne katsuma. Kuningas wõtnud neid lahkesti wasta, ütelnud aga, — et kes ta tahtmist täita ei jõua, sellele nuhtluseks tühja tülitamise eest nahk selja pealt löhki lõigatakse, soola peale riputatakse ja siis kinni ömmeldatakse.

Wennad kohkunud seda kuuldes küll esiti ära, lubanud aga ometi katsuda. Kõige esiti läinud wanem wend proowi tegema.

Kuningas wiinud wanema wenna oma kapsa aeda ja küsinud: „Mis sa arwad neist kapsastest!“

„Wäga ilusad kapsad!“ kiitnud wanem wend.

Kuningas ei lausunud selle peale midagi. Näidanud selle peale wõid ja küsinud: „Mis sa sest wõist arwad? Eks ole ilus wõi?“

„Wäga hea!" kiitnud waataja.

Wiimaks näidanud kuningas weel ube ja küsinud: „Mis sa neist ubadest arwad? Eks ole iluſad uad?"

„Üsna kenad uad!" tähendanud wanem wend jälle.

Et kuningas ühtki wanema wenna juttu waleks ei ajanud, nuheldud wanemat wenda lubatud wiisil ja saadetud minema.

Kuningas wõtnud selle peale keskmise wenna enesega kapsa aeda ja küsinud: „Mis sa neist kapsasteſt arwad?"

„Üsna waewaſed kapsad!" laitnud keskmine wend.

Siis näidanud kuningas wõid ja küsinud: „Mis sa seſt wõist arwad?"

„Wäga wilets wõi!" ütelnud waataja.

Wiimaks näidanud kuningas ube ja küsinud: „Mis sa neist ubadest arwad?"

„Kaunis kehwad kuninga kohta!" wastanud keskmine wend.

Kuningas ei wõinud seda waleks ajada. Keskmine wend saanud teenitud nuhtluse kätte.

Siis tulnud kord kõige noorema wenna kätte, kes wähä lollakas olnud.

Kuningas wiinud ka noorema wenna esiti kapsa aeda ja küsinud: „Eks mull ole head kapsad?"

„Mis head kapsad need tühjad paljad ka on!" laitnud noorem wend. „Ei ole suuremad kui inimese pea! Waat, minu ema-ema kaswatas kapsaid, nii et terwe rügement sõjawäge mahtus kapsa pea peal sõdima. Sõseks aga läksiwad kapsa lehe alla öömajale!"

Kuningas ei tahtnud tütart niisugusele narakale anda. Sellepärast pidanud hoolega meeles, et midagi waleks ei aja. Näidanud siis wõid ja küsinud: „Mis sa sest wõist arwad? Eks ole hea wõi?"

Noorem wend laimama: „See ei ole midagi wäärt! Minu ema-ema hakas ahju tegema ja tegi saue, mis palju ilusam oli kui see wõi!"

Kuningas ei kostnud ka selle peale midagi. Peale selle näidanud kuningas ube ja küsinud: „Eks ole ilusad suured uad?"

„Need ei ole kellegi suured uad!" laitnud noorem wend. „Waat, minu ema-emal kaswasiwad niisugused uad, et ma nende warsi mööda taewasse ronisin!"

Kuningas küsinud: „Mis sa seal siis nägid?"

„Oma isa nägin!" kiitnud noorem wend.

„Kas minu isa ka nägid!" pärinud kuningas edasi.

„Muidugi nägin ka sinu isa!“ tõendanud waletaja.

„Mis nad ka tegiwad seal?“ küsinud kuningas.

„Mis nad tegiwad?“ wastanud waletaja. „Minu isa oli kuningas ja sinu isa sigade karjane. Istus teine suure kiwi ääres, pikk piits pios. Siakari oli ümberringi söömas. Ise söi parajasti kaera jahu pudru ja hapu kali oli kasteks.“

Kuningas karjuma: „Mis? See on wale! Kes mees siin, see mees seal; kes waene siin, see waene seal!“

Noorem wend wasta: „Noh, waletama ma tulingi!“

Kuningas ei wõinud enam parata, pidi kawala mehe riigi pärijaks ja wäimeheks wasta wõtma.

47.

Wana aasta õhtune nägemine.

J. Karu, Pärnust (Helmest).

Korra läinud wana aasta õhtu üks tüdruk ilma teiste teadmata tühja tuppa, wõtnud peegli ette, seadnud kaks wiina pudelit teise teise poole peeglit, istunud ise peegli ette ja waadanud ühte lugu peeglisse, et oma peigmeest näha saada.

Korraga ilmunud tüdruku ette soldat palja mõõgaga. Tüdruk hakanud soldatit kartma ja pistnud jooksma. Soldat wisanud mõõgaga järele. Mõõk jäenud tüdruku riietesse kinni. Soldat kadunud selle peale ära. Tüdruk aga wõtnud mõõga ja peitnud selle ära.

Järgmisel aastal saanud ka tüdruk ühe wälja teeninud soldati naeseks. Kui nad ju paar aastat abielus elanud, sündinud naesele poeg. Sell ajal leidnud soldat naese ära peidetud mõõga. Nõudnud kohe naese käest järele, kust naene mõõga saanud.

Naene ei rääkinud esiotsa. Wiimaks ütelnud ometigi. Mees saanud kohe wiha-

seks. Ütelnud, et ta mõõga kadumise pärast palju olla kannatanud. Wandunud sell ajal, et kui mõõga kätte saab, siis kohe selle ära tapab, kelle käest mõõga leiab.

Tõmmanud kohe mõõga, tapnud naese ja selle peale ka iseenese ära.

48.

Wirk pruut.

M. Liedenberg, Weliſeſt.

Wanasti kiidelnud üks pere tütar kõigile, et ta ikka wäga palju tööd teeb. Ja teiste nähes teinud tüdruk alati üht ja teiſt, nii et igaüks ta juttu ja kiitmiſt tõeks pidanud arwama.

Korra tulnud tüdrukule koſilane. Tüdrukul olnud ſuur taku tort woki peal. Wõeraſt nähes hakanud tüdruk kohe nii kedrama, et ratas wingunud.

Koſilane näinud tüdruku kanget kedramiſt. Küſinud teiſelt: „Mitu niiſuguſt taku torti kedrad ſa ühe päewaga?“

Tüdruk wasta: „Seitſe ſihukeſt iga päew!“

Tüdruk pidanud warsti ſelle peale tuaſt ära minema. Poiſs näinud aida wõtme. Wõti kohe kätte ja taku koonlaſſe. Ei lauſunud iſe ſeſt kellegile ſõna.

Koſilane ſõitnud ſelle peale Soome maale. Alles ſeitsme nädali päraſt tulnud ſealt tagaſi. Läinud pruuti waatama.

Pruudimajas perenaene kaebama: „Kui wiimoks meil käisid, kadus meil aida wõti ära. Küll oleme otsinud, aga ei ole kusagiltki leidnud!"

Peigmees wõtnud tüdruku taku tordi ja liigutanud wähä. Kõlinal kukunud wõti maha.

Peigmees annud wõtme perenaese kätte ja läinud oma teed. Seal see pere tütre wirkus oligi!

49.

Rõõgutaja tütar ja waene laps.

D. Pruhl, Haljala kihelkonnast.

Rõõgutaja peres teeninud waene laps. See pidanud seal kõik tööd ära tegema. Oma tütar aga istunud tuas ega teinud midagi.

Korra tulnud sinna kosilane. Siis pandud tüdrukud kambri. Peretütar laua peale, paater kaela, waene laps laua alla, laast kaela. Küsitud kosilase käest: „Kumba sa tahad: kas laua pealt paaterkaela, või laua alt laastukaela?"

Kosilane kostnud: „Laua alt laastukaela!"

Teise korra pandud peretütar laua alla, laast kaela, waene laps aga laua peale, paater kaela. Küsitud kosilaselt: „Kumba tahad, kas laua pealt paaterkaela või laua alt laastukaela?"

Kosilane wasta: „Laua pealt paaterkaela!"

Tulnud pulmad. Waene laps pandud salaja külma kambri kinni, Rõõgutaja tütar

aga peigmehe kõrwa reele. Sõidetud peigmehe koju. Kui ju pulma sae ammu ära läinud, lastud waene laps lahti. Waene laps hakanud pulmaliste järele jooksma.

Sillast üle sõites jõudnud waene laps pulmaliste järele. Hüüdnud peigmehele: „Rõõgutaja tütar reesſa sõidab, waene laps järel jookſeb!"

Peigmees kuulnud, saanud aru, kudas lood on. Lükanud Rõõgutaja tütar silla pealt jõkke, wõtnud waeſe lapſe oma kõrwa istuma ja sõitnud koju.

Aasta päraſt sündinud noorele naeſele poeg. Rõõgutaja wanamoor kuulnud seda, läinud waatama. Sillast üle minnes näinud Rõõgutaja wanamoor jões suure, iluſa putke. Tahtnud selle putke kaasa wõtta. Ütelnud iſe:

„Kitkun putke, katkun putke
Tütre pojale mängikſi!"

Putk wasta hüüdma:

„Ära kiſu, ära kiſu eideke;
Rõõgutaja tütre nawa wars!"

Rõõgutaja wanamoor saanud asjaſt aru. Toonud tütre jõeſt wälja, teinud elawaks ja läinud tütre seltſis peigmehe koju.

Õue peal tulnud tüdruk wasta. Rõõgutaja wanamoor küſinud, kus perenaene on.

„Otsib tuas peremehe pead!“ wastanud tüdruk.

Rõõgutaja wanamoor paluma: „Mine, kutsu perenaene wälja. Ütle, et wõeras tahab rääkida!“

Tüdruk kutsunud perenaese wälja. Rõõgutaja wanamoor wisanud perenaesele kohe hundi naha selga. Perenaene olnud libahunt walmis.

Rõõgutaja wanamoor läinud selle peale oma teed, saatnud aga oma tütre tuppa peremehe pead otsima.

Mees küsima: „Miks sa nii kõwasti kaabid? Esiti kaapisid hoopis pehmemini!“

Naene wasta: „Käed kohmetasiwad õues wõeraga juttu ajades ära!“

Hakanud last imetama. Rindu ei olnud Rõõgutaja tütrel sugugi; olnud kase tohust. Laps ei saanud imeda, hakanud karjuma. Rõõgutaja tütar saatnud tüdruku lapsega wäljale kõndima kuni laps wait jäeb.

Kui tüdruk wäljale sai, tulnud metsast emahunt, wõtnud lapse tüdruku käest ja hakanud imetama. Wõtnud ise hundi naha ümbert ära, pannud kiwi otsa ja olnud inimene nagu muudki. Imetamise järele annud lapse tüdruku kätte, wõtnud hundi naha jälle ümber ja jooksnud metsa.

Tüdruk käinud iga päew lapsega wäljal ja hunt käinud iga päew last imetamas. Tüdruk rääkinud lugu mehele. Mees saanud kohe aru, kudas lugu on. Wiinud koorma puid kiwi juurde ja põletanud kiwi otsas ära, nii et kiwi üsna tuline olnud. Tüdruk läinud siis lapsega tulise kiwi juurde. Hunt tulnud ka kohe sinna, wisanud naha harjunud wiisi kiwi otsa maha, istunud kiwi äärde, hakanud last imetama. Ütelnud natukese aja päraft: „Kärsu hais on! Wist minu nahk põleb!"

Tüdruk wasta! „Ei põle! Külas körwetatakse sigu!"

Natukese aja päraft ütelnud jälle: „Kärsu hais on. Wist minu nahk körweb!"

Tüdruk wasta: „Ei körwe. Külas körwetatakse sigu!"

Natukese aja päraft ütelnud jälle: „Kärsu hais on! Wist minu nahk körweb!" Karanud ülesse nahka waatama. Nahk olnudki körwenud; wäike tükike weel järel. Wõtnud selle selga, hakanud metsa poole jooksma. Mees waritsenud põõsa taga. Karanud sealt wälja, jooksnud järele, saanud weel ühekssama peenra peal kätte. Kui sealt oleks üle saanud, oleks metsas hundiks jäänud.

Mees kiskunud naha tüki ära ja hundist saanud kohe endine naene.

Mees läinud koju, meelitanud Rõõgutaja tütre sauna, pannud ukse kinni, pöör ette. Pannud siis sauna põlema. Rõõgutaja tütar põlenud kõige saunaga ära.

Sest saadik elasiwad mees ja naene õnnelikult. Rõõgutaja wanamoor ei tulnud neid enam kiusama.

Minu isaisa ütles, et ta ema on nende käest seda juttu kuulnud ja ise neid inimesi näinud.

50.

Kosilase petmine.

H. Pihlap, Wiljandi kihelkonnast.

Korra tulnud tüdrukule kosilane. Tüdruk pannud just leiba ahju. Leiba ahju pannes hakanud tüdrukul parajalt pea sügelema. Tüdruk süganud wähä, wõtnud täi kinni, pannud leiwa labida peale ja tapnud seal ära. Seda näinud kosilane. See löönud nii kosilase südame peale, et kosilane silmapilk uksest wälja pühkinud.

Tüdruk saanud kohe aru, mispärast kosilane plagama pannud. Tüdruk ei olnud ometi nõuu näljane. Pannud silmapilk meeste riided selga ja läinud läbi metsa kosilasele wasta. Teretanud kosilast ja hakanud juttu tegema. Küsinud: „Kust sa tuled? Kuhu lähed?"

Kosilane ei tunnud tüdrukut meeste riides sugugi ära. Seletanud sellepärast oma asja teisele täiesti kätte, nimelt et täi tapmise pärast tüdrukut wõtta ei taha.

Tüdruk aga wasta seletama: „See ei tee midagi, et ta täi leiwa labida peal

tappis. Kus kurjategija leitakse, seal kurjategija hukatakse. Mina lähen, wõtan tüdruku küll ära. Sige hea, et sa teda ei wõtnud. Nüüd saan ma ta enesele!"

Kohe pöörnud tüdruk ümber koju poole. Kosilane mõtelnud: „Kui tüdruk teisele kõlbab, kõlbab ta mulle ka". Pöörnud ka ümber ja läinud kosja talusse tagasi.

Seni jõudnud tüdruk tagasi, wõtnud meeste riided seljast ära ja pannud omad riided selga. Poiss ei saanud pettusest kõige wähematki aru. Kosinud tüdruku ära ja elanud teisega wäga õnneliku elu.

51.

Lollide otsimine.

D. Pruhl, Metsikust.

Korra olnud üks lollakas naene. Jäenud üksi koju. Pillanud kapa täie kalja põrandale. Mõtelnud ise: Mees tuleb koju, käratseb. Tarwis paha heaks teha! Wõtnud kapist paberraha ja kuiwatanud põranda kuiwaks.

Mees tulnud koju. Naene läinud rõõmsalt wasta ja üelnud: „Ise paha tegin, ise paha parandasin!“

Mees näinud, et naene raha üsna ära rikkunud. Ütelnud paha meelega: „Sa oled päris loll, oled pekſu wäärt! Ma tahan aga waadata, kas ma weel suuremaid lolliſid leian. Kui leian, siis jääd pekſust ilma!“

Mees läinud suuremaid lolliſid otsima. Tee ääres ehitanud kaks meest maja. Palk olnud lühike. Mehed wenitanud teine teiſest otsast, et palk peale ulataks.

Mees läinud nende juurde ja ütelnud: „Miks te nii teete! Pange parem palgile jätk otsa!“

Mehed leidnud selle nõuu hea olewat. Teinudki nii.

Mees läinud edasi.

Ühes peres söödud. Söödud tuas pudru, wõetud aidast lusikaga piima peale. Lollide otsija ütelnud: „Miks te nõnda jookšete! Wiige piima kapp tuppa, siis on pudru ja piim käe päraft!“

Nähtud nõuu hea olewat, tehtud nii.

Mees läinud edasi.

Ühes peres weetud lehma katusele, et lehm katuselt rohu ära sööks.

Mees ütelnud: „Mis te lehma waewate! Tooge rohi parem katuselt lehma kätte“

Nõuu leitud hea olewat, tehtud nii.

Mees läinud koju tagasi ja ütelnud: „Olen ilmas palju suuremaid lollisid leidnud kui sina oled. Sellepäraft jäed ilma pekšuta!“

S. Wingelbergi suust.

52.

Seitsme ſwenna weri.

M. Liedenberg, Hiiumaalt.

Korra olnud poiſs metſas hooste karjas. Näinud: kõwer wanamees tulnud, kaks musta kotti kaenla all. Wanamees pannud kotid maha, kiskunud lepa juurte pealt natuke mulda ülesſe ja puistanud kotid tühjaks. Need kotid olnud raha täis. Suur laſu raha jäenud maha.

Wanamees ütelnud iſe: „Tulge nüüd 99 kuradit ja hoidku ſeda ſiin! Aga ärge ſeda muidu kätte andke, kui ſiin ſeitsme wenna werd ära ei walata!"

Nii kui wanamees ſeda ütelnud, wajunud raha maa ſisſe ja koht olnud ſile nagu ennegi.

Teiſel päewal kuulnud poiſs, et wanamees ära ſurnud. Nüüd hea nõuu kallis! Teada küll, kus raha olemas, aga kudas kätte ſaada! Kuſt 7 wenna werd wõtta!

Poiſs läinud targa käeſt nõuu küſima. Saanudki nõuu.

Poiss läinud külasse ja ostnud 7 kuke poega, wiinud metsa ja tapnud lepa juurte peal ära. Kui wiimane tapetud saanud, kerkinud maa ja raha tõusnud maa alt ülesse.

Poiss saanud korraga rikkaks meheks. Ei ole ta weel surnud, siis elab praegu alles.

53.

Raha koldes.

M. Liedenberg, Weliſeſt.

Korra olnud üks wanamoor juba mõnda nädalit haige, kigiſenud ja kägiſenud, oiganud ja ſoiganud, aga ei ole ſurnud.

Ühel päewal ütelnud wanamoor pererahwale: „Minge kõik tuaſt wälja, ma tahan natuke aega üksi olla!“

Kõik läinud tuaſt wälja. Kawal ſulane aga mõtelnud: „Mis wanamoor ſeal üksi tuas teeb? Tarwis õige waadata, mis asjad tall ees on!“

Sulane läinud tua peale, wõtnud taſakeſi ſamblaid palkide wahelt ära ja waadanud.

Wanaeit tõusnud ülesſe, wõtnud pea alt raha koti ja wiinud kolde tuha ſiſſe. Ütelnud iſe: „Kelle käſi paneb, ſelle käſi ka wõtab!“ Selle peale läinud jälle ſängi tagaſi.

Kui pererahwas jälle tuppa tagaſi tulnud, ei rääkinud wanamoor pererahwale midagi oma ettewõtmiſeſt.

Mõne päewa päraſt ſurnud wanaeit ära. Kohe läinud ſulane kolde tuha ſeeſt wanamoori raha kotti otſima. Otſinud ja otſinud, aga ei midagi.

Wiimaks tulnud hea nõuu meelde. Wõtnud wanaeide ja otſinud wanaeide käega. Tõmmanud käega kolm korda üle tuha ja raha kott olnudki käes.

Raha olnud nii palju, et ſulane rikkaks meheks ſaanud.

54.

Raha katla kaewaja.

H. Pihlap, Wana-Wõidust.

Ühele mehele juhatatud korra unes: Mine enne päewa wanale sauna asemele ja tõsta sealt labidaga kolm korda mulda ära. Siis tuleb raha katel nähtawale. Wõta see enesele. Aga hoia, et sa kellegiga ei räägi ega Jumala nime ei nimeta.

Mees tõusnud ülesse ja läinud. Wisanud paari korda labidaga mulda ära. Külamees läinud seni sealt mööda, teretanud ja annud tööle jõudu. Raha kaewajal saanud süda täis, et külamees rääkima hakanud, Annud teisele „lakkuda." Ei mõtelnud ise aga sugugi, et see ka rääkimine on. Waewalt ütelnud neid sõnu, kui katel kõlinal maa alla wajunud.

Mees kaewanud weel tüki aega, aga ei enam midagi!

Mõne päewa pärast juhatatud mehele uuesti: „Pane kaks härga adra ette ja mine enne päewa tõusu jälle sinnasamasse, kuhu raha katel maa alla wajus. Aja kolm ringi

adraga ümber sauna aseme, siis saad raha katla kätte!"

Mees teinud nõnda nagu juhatatud. Rakendanud härjad adra ette ja läinud kündma. Käinud kaks ringi ümber sauna aseme ära, ei midagi iseäralikku. Jõudnud juba kolmandama ringiga sinna, kust peale hakanud. Härjad jäenud seisma, ei tahtnud enam wedada.

Mees hirmutanud küll, aga ei paremat palka ühtigi. Wiimati ütelnud: „Noh Jumal tule appi, te ei jõua nüüd enam wedada kah!"

Jumala nime nimetades käinud kilin ja kõlin adra all ja raha katel kõige täiega wajunud maa alla, muud kui suur wask sang jäenud adra otsa ripendama.

Kui raha katelt mõnele mõistlikumale mehele ei ole juhatatud, kes ta wälja wõtnud, siis on ta praegu alles seal maa sees.

55.

Raha katla leidmine.

J. Holts, Nõwalt.

Korra künnud mees põldu. Ütelnud wiimaks: „Tarwis õige härjad lahti lasta ja keskhommikust sööma minna!“ Jäenud aga ometi weel kündma ja künnud hulga wagusid üle tahtmise. Korraga käinud adra nina kõlksti! kõlisewa asja wasta.

Mees waadanud järele: raha katel maa sees. Wõtnud raha katla sülle, wiinud koju, söönud ja heitnud sööma peale ahju äärele puhkama.

Korraga antud mehele tugew murakas mööda külge ja keegi ütelnud: „Miks sa ajasid ikka wagu ja wagu rohkem ja töid seega mu raha katla ära. Mull oli tarwis Riiga minna last ristima ja sellepärast ei olnud aega raha walwada. Olekssid sa weel poolteist wagu ajanud, olekssid suure raha katla kätte saanud!“

Ülessse tõustes läinud mees katelt waatama. Ei raha katelt enam kusagilgi. Mees rääkinud seda lugu targematele ini-

mestele. Teised ütelnud: „Sa olid rumal! Eks sa wisanud oma raha hulka, siis ei oleks leitud raha ära wiidud. Seda raha ei wõi hoidja waim wõtta, kuhu wõeraft raha hulka pandud!"

Mees oli rahaft ilma ja jäigi ilma.

56.

Usſikuningas raha auku walwamas.

J. Seland, Jõhwiſt.

Ühe peremehe maa peal ſuure kiwi all olnud palju usſe. Need usſid walwanud ſeal ſuurt raha auku. Mõnegi korra käinud mõni mees neid usſe tapmas. Aga kui ühe ära tapnud, tulnud kaks aſemele. Hirmuga pidanud usſi tapjad wiimaks ära põgenema.

Korra juhtunud ſinna peresſe wana ſoldat tulema. Peremees rääkinud ſoldatile ſeda lugu. Küſinud teiſelt: „Kas tahad rikkaks ſaada? Aga ſull piab julguſt ja wapruſt olema!“

Soldat wasta: „Ütle aga, kus ma oma julguſt ja wapruſt wõin ülesſe näidata. Mull ei puudu kumbgitki!“

Peremees wiinud ſoldati ſinna kiwi juurde, kus usſi peſa olnud. Ütelnud ſeal: „Kui ſa kõik need usſid ära jõuad tappa, mis kiwi alt wälja tulewad, ſiis ſaad ſelle kiwi alt ſuure raha katla!“

Soldat rõõmus. Küſib peremehelt:

„Aga kui suured ussid oled sa näinud siit kiwi alt wälja käiwat?"

Peremees wastas: „Kõige suurem neist oli peaaegu wiis sinu mõõga täit pikk; teised kõik wähemad!"

Soldat wastas: „Hea küll! Küll ma siis selle waranduse kiwi alt wälja toon!"

Soldat teinud selle peale niisuguse ringi, mis wiis tema mõõga täit keskelt läbi mõõta olnud. Selle piiri sisse teinud tule ülesse. Kohe selle peale hakanud ussid kiwi alt wälja tulema. Kummardanud soldati poole. Soldat näidanud mõõgaga tulesse. Kummardades läinud ussid tulesse.

Wiimaks ilmunud ussi kuningas suure susinaga. Tulnud ka soldati poole ja kummardanud. Seda nähes kohkunud aga soldat hirmus ära. Hüüdnud wihaga peremehele: „Sina oled mind petnud! Ütlesid, et ussi kuningas wiis mõõga täit pikk on, ta on aga kuus mõõga täit pikk! Sinu süü päraft pian mina nüüd ussidega ühes surema!"

Ja sedamaid löönud ussi kuningas saba soldati ümber ja tõmmanud soldati ühes tulesse. Saanud otsa ussi kuningas, saanud otsa soldat.

Kiwi alt leitud aga suur raha warandus.

57.

Öösine juhatus.

J. P. Söggel, Paistu-Kaarlist.

Ühele peremehele juhatati ööse unes: Kui sa rikkaks tahad saada, siis mine neljapäewa ööse ülesse kambri peale, seal on suur wana kapi, see on linaseemne aganaid täis; nende sees kapi nurgas on lõnga kera, see on kuldraha täis. Enne minekut ei tohi sa midagi lugeda, waid piab pahema jala suka kinda eest kätte wõtma. Pahema käega piab kapi ukse lahti wõtma ja ka sellega lõnga kera ülesse otsima. Kui kera tuppa oled wiinud, siis wõta see pimedas lahti. On lugu nii kaugel, siis alles wõid tule ülesse wõtta.

Peremees ei uskunud seda. Mõtles: „Tühja kah, tühi jutt kõik! Kes raha kappi pani! Unenägu, muud midagi! Kap on küll seal ja linaseemne aganaid sees, aga seda ei wõi olla, et seal raha sees on!"

Peremees rääkis unenägu perenaesele. Perenaene sundis meest waatama minema. Ei mees läinud. Perenaene wõttis nõuuks

ise waatama minna. Juhatused oliwad tall teada.

Tuli neljapäewa õhtu. Perenaene heitis riietega woodisse. Südaöö ajal ronis perenaene ülesse laudile. Waewalt sai aga sinna, kui keegi põlewate silmadega kapi takka wälja hakas tulema. Perenaene ehmatas ära. Katsus, kudas laudilt maha sai. Ruttu tuppa ja woodisse.

Neli nädalit läks mööda. Uuesti juhatati peremehele sedasama wiisi. Ei ikka weel peremees läinud.

Jälle läks neli nädalit mööda, kui kolmat korda juhatati. Peremehel oli juba puudus majas. Seinte küljest tükki wõtta ei olnud. Perenaene nuttis ühte lugu.

Wiimaks jõudis lugu nii kaugele, et peremees ööse laudile raha läks otsima. Kartis esmalt küll. Kui aga nägi, et sealt kedagi wasta ei tulnud, läks julgemaks. Segas ja soris kapis ja leidis wiimati lõnga kera. Wiis kambrisse, wõttis lahti. Leidis sealt nii palju kuldraha, et talle küll sai.

Sest saadik sai mees jõukaks ja hakas wäga ilusasti elama.

58.

Roheline katk.

K. Hanso, Narwast.

Alaliste sõdade järele tulnud tihti kurje katkusid meie maale. Kõige kurjem olnud rohiline katk, keda rohilise poisi nâol nähtud käiwat. Käes olnud tall roheline kepp, kellega ta inimesi torganud. Keda ta oma kepiga puutunud, see surnud ka warsti. Katk läinud nii kangeks, et inimesed õhtul magama heites enam homikul eluga ülesse tõusta ei lootnud. Sellepärast pannud suririided selga walmis.

Ühes peres heitnud inimesed õhtul põrandale õlgede peale puhkama. Üks wanamees roninud aga hädise terwise pärast parsile ja heitnud sinna magama.

Kõik jäenud juba magama, ükši wanamees parsil weel mitte. Korraga näinud wanamees parsilt, et roheliste riietega ja rohelise kepiga poiss ukšest sisse tulnud. Tuas torganud ta kepiga iga magajat. Ise ütelnud seda tehes: „Küps! Küps!" Igaüks, keda ta torganud, karjatanud tasakesi läbi une.

Wanameeſt parſil nähes torganud ta ſellele kepiga jala ſääre ſisſe ja ütelnud iſe ſeal juures: „Toores!“ Selle peale läinud ta wälja.

Homikul olnud kõik inimeſed ſes peres ſurnud, ainult wanamees elanud weel. Jala ſääre ſisſe jäenud wanamehele ometi muſt auk järele, juſt nagu pardi noka aſe. See oli roheliſe poiſi kepi aſe.

59.

Mädanenud nöör.

J. Leppik-Punabu, Holstreft.

Korra ütelnud mees: „Oot, oot, katsun õige korra ka poomist ära. Selle mädanud nööriga ometi päris ära puua ei saa: rapsab enne katki!"

Köitnud ka teine paela penni külge kinni, teise otsa kaela ümber ja lasknud eneſe rippuma. Pael ei läinud katki. Mehel wiimane häda käes. Saanud suure waewaga weel hüüda: „Jumal teab, mis see tähendab!"

Pael kohe katki. Mees põrandale pikali, nii et maa üsna mütsatas.

Ülesse tõustes kirunud mees: „Kurat wõtku selle poomise! Tahtis inimese ära tappa!"

Muſt mees hüüdnud kohe rehe otsa pealt: „Miks sa ennem nõnda ei ütelnud!"

60.

Kahesugune poomine.

O. Hintzenberg, Tapalt.

Korra hakkanud kaks meest endid nalja pärast ülesse pooma. Wõtnud kumbki tüki niiti, sidunud puu oksa kinni ja teised otsad oma kaela.

„Oh Jumal! õhanud teine mees. Niit läinud katki ja mees langenud maha.

Teine mees õhanud poomise proowi tehes: „Oh kurat!"

Silmapilk paisunud niit jämeda nööri sarnaseks. Küll püüdnud mees ennast päästa. Ei aidanud midagi, hing läinud.

61.

Poomise katse.

J. Leppik-Punabu, Holstrest.

Wanasti peksnud pererahwas eemal rehe juures reht. Perenaene toonud neile keskhommiku järele. Teised läinud kõik kõlka seljatäit wiima, ainult pois Märt olnud üksi reheš.

Märt hakanud sedamaid sööma. Kui teised tagasi jõudnud, annud Märt juba aituma.

„Nüüd sõögi peale maitseks piip hea!“ ütelnud Märt. „Jätsin teise aga woodi päetsisse. Mõtlesin: ega rehel ometi saa põletada!“

Wana sulane wasta: „Tõsi on! Siin ei sünni kõrwetada, Mina ei wõta piipu rehele kaasagi, ehk ma teda küll muidu öösegi rahule ei jäta!“

Märt läinud rehe alla, jätnud ukse paokile. Näinud seal ümber tala sarja nööri. Sarja all seisnud penk.

Märt hüüdma: „Kuulge, mina katsun nalja päraft poomist. Kui kitsa käe näete olewat, tulge appi. Muud häda karta ei ole. Nöör on uus jäme ja tala tugew!“

Wana sulane noomima: „Mis sa nüüd rumalat tempu hakad tegema. Ei taha sa

ükſi töösse hakata, laſe parem natukeſeks ajaks ſilmad kinni!"

Teine poiſs aga käskima: „Märt, katſu poomine ära! Mina kõhutaſin eile õhtu nua terawaks, ſee löikab nööri nagu willaſe lõnga katki. Katſu ära! Siis räägi meile ka, kudas lugu on!"

Märt ajanud nööri ſilmuſe üle pea. Pats! kukunud penk taſakeſi jalgade alt pahma peale. Muſt kaſs karanud laudilt nööri kallale ja hakanud ſilmuſt kinni kiskuma.

„Oi jänes, jänes!" kiljatanud korraga tüdruk. Kõik ſõõjad näinud nüüd, et jänes üle läwe nurka jooksnud.

Kõik jooksnud kiſades jäneſt püüdma, Küll püüdnud, aga jänes hüpanud ikka ſeina mööda ülesſe ja jooksnud teiſe nurka.

Perenaene tulnud ſöögi järele, waadanud üle läwe ja hüüdnud: „Jumal Iſa, Pojuke! Mis pillerkaari te ſiin piate ja Märt kõlgub reheall nööri otſas!"

Jänes kadunud nagu tina tuhka, kui perenaene Jumala nime nimetanud.

Nüüd jooksnud kõik rehealla ja näinud Märdi ſeal kõlkuwat. Poiſs toonud küll nua ja löiganud nööri katki, aga kõik hilja. Mis ſurnud, ſee ſurnud.

62.

Tuapoiſs põrgus.

J. Ekemann, Tapalt.

Tuapoiſs ſurnud ära ja läinud põrgu. Seal antud talle walge hobune kätte. Käſtud iga päew laastuſi ja prügi wedada. Keeldud aga ära, et iialgi hobuſele pähä ei löö.

Korra teinud hobune tuapoiſi ſüdame täis. Tuapoiſs löönud hobuſele pähä. Kohe ſeisnud tuapoiſi endine herra ta ees. Herra palunud tuapoiſſi, et ſee teda mõiſa tagaſi wiiks. Tahta prouale ja tütardele ütelda, kui wilets põrgu elu on, et nad endid ſelle eeſt hoiaks.

Tuapoiſs täitnud herra ſoowi. Wiinud herra mõiſa. Seal rääkinud herra oma wiletſat lugu prouale. Manitſenud omakſid hästi elada, et nad põrgu ei ſaaks.

Selle peale läinud mõlemad jälle põrgu tagaſi. Seal ſaanud herra jälle hobuſeks ja tuapoiſs pidanud ſelle hobuſega iga päew prügi ja laastuſid wedama.

Mõne aja pärast surnud proua ära. Tulnud pärast surma kõögitüdruku juurde. Hakanud paluma: „Anna oma aitähdest natukesegi minule! Sull on neid seal, kus mina olen, kaks laua täit, aga minul ei ole sugugi! Ole nii hea ja anna minule ka!“

Kõögitüdruk aga ei annud ühtki. Wiimaks palunud proua: „Luba mind sinu põlle nurkagi katsuda.“

Kõögitüdruk lubanud. Proua wõtnud aga kõögitüdruku põlle ja läinud sellega oma teed. Siis saanud teise laua aitähsid oma nimele. Proua pääsnud seda wiisi taewa eeskotta. Seal ei ole küll nii hea olnud kui taewas, aga siiski palju parem kui põrgus.

Leenu Astri suust.

63.

Hinge püüdjad.

O. Hintzenberg, Tapalt.

Haige olnud suremas. Ingel istunud peatsis, wanapagan jalgotsis. Mõlemad oodanud haige hinge heitmist. Teine teise wõidu püüdnud hinge eneselе.

Iga kord kui haige hinganud, maigutanud saadan suud. Tahtnud hinge kohe suhu ahmata, et ingel hinge kätte ei saaks.

Korraga õhanud haige kange walu pärast sügawasti*) Saadan pidanud wälja tulnud õhku haige hingeks. Ahmanud kohe suhu.

Ingel küsima: „Kas said hinge kätte?"

„Mh! Mh!" wastanud saadan pead nikutades ja pühkinud minema.

Kui haige hing peale selle ihust lahkunud, wõtnud ingel hinge ilusasti wasta ja wiinud taewasse.

*) See õhkamine ei olnud tawaline õhkamine. Selgemalt seda seletada wiiks wähä liiale.

Toim.

64.

Maailma otsas.

D. Hintzenberg, Tapalt.

Wanal ajal käinud mitmed seal, kus maa ja taewas kokku puuduwad. Läinud ühte puhku homiku poole edasi. Seal olnud suur kõrge müür, kust enam pole edasi saanud. See müür olnud nii kõrge, et sealt hõlpsasti oleks wõinud taewasse päästa.

Korra läinud jälle mitu meest sinna. Tahtnud teada saada, mis seal müüri taga piaks olema. Olnud teised osawad ronijad. Üks roninud waatama. Saanud teine müüri ääre peale. Ronides ikka weel rääkinud teistega, aga kui müüri ääre peale saanud, ei lausunud enam sõnagi. Ajanud weel jalgu laiali ja kadunud müüri taha.

Teine läinud waatama. Aga niisamasugune lugu. Teised ei julgenud enam waatama minna.

Seal müüri taga arwati koerakoonlased elawat. Need olnud isemoodi elajad. Esimene pool keha olnud neil nagu inimesel tagumine jagu aga nagu koeral. Kolm

päewa olnud neil inimese mõistus, kolm päewa jälle koera mõistus. Mis nad esimesel kolmel päewal teinud, seda nad järgmisel kolmel päewal lõhkunud. Kui neil koera mõistus olnud, käinud nad üle müüri inimesi tapmas ja ära söömas.

Sisu.

Nr.		Lehekülg.
1.	Ewa loomine	3
2.	Mispäraſt naene mehe põna kuuleb	5
3.	Sööma aeg	7
4.	Mispäraſt inimene ſurma tundi ette ei tea	8
5.	Mispäraſt haawa lehed alati wäriſewad	10
6.	Kiwi külwaja	11
7.	Kudas ſiga on ſündinud	12
8.	Miks hobune alati jööb	13
9.	Jeeſus ja teejuhatajad	15
10.	Wana tüdruk	16
11.	Waſk-uſs	17
12.	Miks põdral walged kriipſud kõhu all on	18
13.	Haugi loomine	20
14.	Mispäraſt ſiil turtſub	21
15.	Miks jäneſel mokk lõhki on	22
16.	Mõlder ja kõrtsmik	24
17.	Kudas wana tüdruk taewaſſe ſai	25
18.	Meelespia	27
19.	Kudas karu inimeſt hakas kartma	29
20.	Wareste põjawägi	31
21.	Wareſe naeſe wõtmine	33
22.	Koer ja kaſs	35
23.	Kudas kalkuni pea weriſeks ſaanud	36
24.	Koer, kaſs ja hiir	37
25.	Wares ja rebane	39
26.	Rebane ja hunt	41
27.	Suur nälg	44
28.	Kuninga poeg ja pikne	45
29.	Sant ja perenaene	47
30.	Karjane	50
31.	Hundi jöök	53
32.	Pere hoidja	56
33.	Õnn	58
34.	Metshaldjas	61
35.	Sõnajala õie leidja	63

Nr. Lehekülg.

36. Tuatont ja saunatont 65
37. Ema ja tütar libahundiks 68
38. Nõia lapsed 70
39. Nõia silma lasimine 71
40. Lindwa 73
41. Sarwiline saks 75
42. Wiiekordne sõõmine 80
43. Kudas tütar isa wangist lahti päästis . . 82
44. Nõistatus 83
45. Koks waletajat 85
46. Wale 87
47. Wana aasta õhtune nägemine 91
48. Wirk pruut 93
49. Nõõgutaja tütar ja waene laps 95
50. Kosilase petmine 100
51. Lollide otsimine 102
52. Seitsme wenna weri 104
53. Raha koldes 106
54. Raha katla kaewaja 108
55. Raha katla leidmine 110
56. Usisikuningas raha auku walwamas . . . 112
57. Öösine juhatus 114
58. Roheline katk 116
59. Mädanenud nõõr 118
60. Kahesugune poomine 119
61. Poomise katse 120
62. Tuapoisi põrgus 122
63. Hinge püüdjad 124
64. Maailma otsas 125

Schnakenburg'i juures **Jurjewis** on trükitud ja igas raamatupoodis saada:

Agnes Bernauer, waene habeme ajaja tütar ja Baieri hertsogina ehk armastuse ja hariduse wägi. 1879. Hind 30 kop.

Alfonso ja Roosa, ehk armastus ja kättemaksmine. Üks hale lugu. Ümber pannud H. Thuberg. 1884. Hind 16 kop.

Amerika metsades. Pilt elust uues maailmas. Wälja annud F. Mettus. 1875 H. 18 kop.

Ara müüdud kuningas. Hale jutustus noore rahwale. 1881. Hind 15 kop.

Auroora. Üks armas lugemine. Kirjutanud A. Linde. 1880. Hind 30 kop.

Ilus Mageloone. Wäga armas ja hale jutt noore ja wanale jutustanud J. Pärmann. 1879. Hind 10 kop.

Jõulujutud. Wälja annud L. C. Malm. 1885. Hind 20 kop.

Juhan ja Adeele, ehk armastus ei küsi seisuse järele. Wälja annud J. Pärn. Hind 20 kop.

Jumala abiga omast jõuust. Eesti rahwa elust. Kirja pannud J. Pärn. 1883. Hind 35 kop.

Kaks sõjawangi. Üks jutustus Inglis-Prantsuse sõjast Wälja annud M. J. Eisen. 1876. Hind 20 kop.

Katekismuse jutlused. Jumala kümme käsku jutluste kujul ära seletatud. Hind köid. 25 kop.